Актуализиран документ за изпълнението на Областна стратегия за развитие на област Русе 2017-2020 г.

„Институт за управление на програми и проекти“ ООД

СЪДЪРЖАНИЕ

1.МОТИВИ ЗА АКТУАЛИЗАЦИЯТА НА ДЕЙСТВАЩАТА ОСР 3

2.АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ОБЛАСТТА 5

2.1. Икономика и конкурентоспособност 5

2.2. Социален капитал, социална интеграция и включване 14

2.3. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност 26

2.4. Екологично състояние и рискове 28

3.ОПРЕДЕЛЯНЕ/ПРЕФОРМУЛИРАНЕ НА ЦЕЛИТЕ И ПРИОРИТЕТИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТТА ДО КРАЯ НА ПЕРИОДА НА ДЕЙСТВИЕ НА ОСР 29

4.ОБЩА ОЦЕНКА НА НЕОБХОДИМИТЕ РЕСУРСИ ЗА ПОСТИГАНЕ ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯТА 31

5.ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ НА РАЙОНИТЕ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНА ПОДКРЕПА 38

6.МЕРКИ И СРЕДСТВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИ В РАЙОНИТЕ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНА ПОДКРЕПА 40

7.НАСОКИ И МЕРКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИАЛНОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО 45

8.КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА 47

9.НАСОКИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ЦЕЛИТЕ И ПРИОРИТЕТИТЕ НА ОБЩИНСКИТЕ ПЛАНОВЕ ЗА РАЗВИТИЕ 51

10.НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ ЗА ПРИЛАГАНЕ ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ 51

11. ..... ЗАКЛЮЧЕНИЕ 53

12.СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ 54

13.СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТАБЛИЦИ, ФИГУРИ И КАРТИ 55

1. МОТИВИ ЗА АКТУАЛИЗАЦИЯТА НА ДЕЙСТВАЩАТА ОСР

Актуализираният документ за изпълнение на Областната стратегия на област Русе за периода 2017-2020 г. е изготвен на основание чл. 31, ал. 1, т. 3 и т. 5 от ППЗРР. В актуализирания документ са отразени препоръките от изготвената Междинна оценка на Областната стратегия за развитие на област Русе 2014-2020 г. Документът е изготвен от „Институт за управление на програми и проекти" ООД (Изпълнител) в изпълнение на Договор с Областна администрация Русе и в съответствие с нормативните разпоредби, регулиращи провеждането на регионална политика в Република България.

В съответствие с чл. 31, ал. 1 от ППЗРР областната стратегия за развитие се актуализира:

1. при съществени промени на икономическите и социалните условия в областта;

2. в съответствие с актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие;

3. в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;

4. при съществени промени в секторни стратегии и програми, влияещи върху изпълнението на областната стратегия;

5. (изм. ДВ, бр. 50 от 2016 г.) при промени в териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа.

Ал. 2 (Изм. и доп. ДВ, бр. 50 от 2016 г.) За актуализиране на областната стратегия за развитие се разработва актуализиран документ за изпълнение, който я допълва.

Ал. (3) Изработването и приемането на документа по ал. 2 се извършва при условията и по реда на изработване и приемане на областната стратегия за развитие.

Мотивите за актуализация на действащата ОСР са във връзка с посочените по-горе т. 3 и т. 5. от ал. 1 на чл. 31 на ППЗРР и поради влезли в сила промени, обнародвани в бр. 15 на ДВ от 2016 г. в основния нормативен акт, регламентиращ регионалното развитие в страната, а именно Законът за регионално развитие. Съгласно тях е налична промяна в структурата на ОСР, като стратегията се разширява по обхват и в съдържанието ѝ (чл. 12, ал. 3, т. 5 и 6) следва да се включат две нови точки, а именно: **мерките и средствата за**

реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа и насоки и мерки за развитие на териториалното сътрудничество. В допълнение, при посочената промяна на Закона е изменено и понятието за **„район за целенасочена подкрепа“**, като под това вече следва да се разбира следното (чл. 6 от ЗРР):

„В териториалния обхват на район за целенасочена подкрепа се включват:

1. общините от четвърта и пета категория;

2. общините от втора и трета категория при наличието на някоя от следните географски характеристики:

а) най-малко 50 на сто от територията на общината е в планински район;

б) най-малко 50 на сто от територията на общината е в полупланински район;

в) територията на общината е в пограничен район.“

В предишния текст при определяне териториалния обхват на РЦП се отчиташе наличието на следните показатели, залегнали в Закона за регионално развитие на Р. България, чл. 6, точки 1-8:

1. Нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години (чл. 6 от ЗРР, точка 1);
2. Равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години (чл. 6 от ЗРР, точка 2);
3. Средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години (чл. 6 от ЗРР, точка 3);
4. Коефициент на възрастова зависимост над 120 на сто от средната стойност за страната за последните три години (чл. 6 от ЗРР, точка 4);
5. Гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър (чл. 6 от ЗРР, точка 5);
6. Над 30 на сто от населените места нямат изградена пътна връзка с асфалтово покритие помежду си или с общинския център (чл. 6 от ЗРР, точка 6);
7. Над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа (чл. 6 от ЗРР, точка 7);

8. Над 30 на сто от населените места ползват питейна вода с отклонение от качеството, прието като стандарт за страната, или имат режим във водоснабдяването за последните три години (чл. 6 от ЗРР, точка 8).

Предложенията за актуализация на областната стратегия за развитие са свързани и с идентифицираните в изготвената Междинна оценка препоръки, а именно:

1. Актуализация на социално-икономическия анализ, поради настъпили промени в демографското, икономическото, социалното развитие, съответно в SWOT-анализа, ако е приложимо;
2. Промяна на стратегическата рамка и премахване на Приоритет 2.2., който припокрива другите приоритети като цяло и се равнява на общото изпълнение на ОСР;
3. Промяна в индикативната финансова таблица, във връзка с прецизиране на финансовите ресурси по отношение на Стратегическа цел 3: "Териториално сближаване чрез балансирано, интегрирано и устойчиво развитие на транспортната и комуникационна инфраструктура в областта, подобряване на селищната среда и интензифициране на междурегионалното, трансграничното и транснационално сътрудничество";
4. Промяна в индикаторите за изпълнение на плана, тъй като са планирани такива, които не могат да бъдат измерени или не се поддържат данни на областно ниво за тях.

2. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ОБЛАСТТА

Представени са основните промени в следствие на социално-икономическия анализ.

2.1. Икономика и конкурентоспособност

Общ стопански профил на областта

Икономическото състояние на областта е на сравнително високо равнище. Брутният вътрешен продукт (БВП), създаден през 2015 г. в Русенска област, е в размер на 2 247 млн. лв., като спрямо стойността на показателя през 2010 г. се наблюдава увеличение с 30,7%. През 2015 г. брутната добавена стойност (БДС) в областта е 1 942 млн. лв. и бележи ръст спрямо 2010 с 29,9%. Показателят БВП на човек от населението

бележи ръст с 42,9% от данните за 2010 г., което показва големият икономически ръст в областта през последните 5 години.

Таблица 2.1.1. Брутна добавена стойност (БДС) по икономически сектори и брутен вътрешен продукт (БВП)

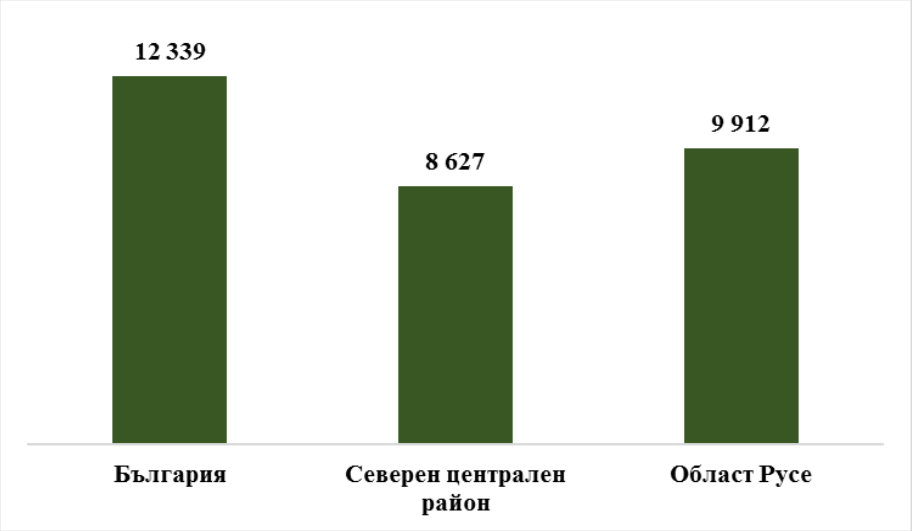
(по цени на съответната година)

Показатели	*Мерна единица*	*2010*	*2011*	*2012*	*2013*	*2014*	*2015*
Брутна добавена стойност (БДС)	млн. лв.	1496	1682	1737	1776	1925	1942
БДС по икономически сектори							
Аграрен	млн. лв.	113	141	138	143	147	130
Индустрия	млн. лв.	418	559	607	629	672	688
Услуги	млн. лв.	965	982	992	1004	1107	1123
Брутен вътрешен продукт (БВП)	млн. лв.	1720	1923	2008	2062	2217	2247
БВП на човек от населението	лв.	6937	8198	8629	8939	9694	9912

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Стойността на показателят БВП на човек от населението за 2015 г. на област Русе от 9 912 лв. по данни на НСИ вече се равнява на 80,3% от средната за страната и е по-висока от средната за Северен централен район от 8 627 лв. В СЦР единствено област Габрово дава по-висока стойност по този показател, а в страната само областите: София-столица, Стара Загора, София (област), Варна, Габрово, Бургас, Пловдив са с по-висока стойност от тази за област Русе.

Фигура 2.1.1. БВП на човек от населението за 2015 г. в лв.

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Ключови икономически сектори в областта са услугите и индустрията, които създават по-голямата част от БДС. Стойността на показателя брутната добавена стойност за тези сектори се увеличава за сметка на аграрния сектор. Секторът на услугите през 2015 г. генерира 57,8% от БДС, следван от сектора индустрия (35,4%). През 2015 г. аграрният сектор генерира само 6,7% от БДС и намалява от 7,5% от БДС, генериран през 2010 г. Въпреки че областта има значителен потенциал за развитие на селското стопанство, като основен икономически сектор се явяват услугите.

Данните от основните характеристики на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката за периода 2010-2014 г. показват увеличаване на броя на предприятията, за сметка на намаляване на броя на заетите лица, увеличаване в размера на нетните приходи от продажби, дълготрайните материални активи, рентабилността на продажбите и оперативната рентабилност и произведената продукция.

Таблица 2.1.2. Основни характеристики на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката на област Русе

Показател	Мерна единица	2011	2012	2013	2014	2015
Предприятия	брой	10 830	10 883	10 911	11 082	11 313
Заети лица [1]	брой	64 724	63 763	63 965	64 034	64 074
Нетни приходи от продажби	хил. лв	5 234 894	5 692 588	6 136 825	6 400 892	6 908 677
Дълготрайни материални активи	хил. лв	2 218 936	2 270 968	2 416 321	2 485 478	2 493 530
Рентабилност на продажбите	%	3,6	4,3	5,7	6,1	7,3
Оперативна рентабилност	%	103,3	104,1	105,6	105,9	107,2
Произведена продукция	хил. лв.	3 116 160	3 287 592	3 612 812	3 971 031	4 345 609

[1] *Данните са изчислени в еквивалент на пълна заетост.*

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

91,7% от предприятията в областта са микропредприятия, като стойността на показателят леко нараства от 2011 г. при намаление на малките и средни предприятия.

Таблица 2.1.3. Относителен дял на предприятията според броя на заетите лица в тях от общия в област Русе в %

№	Относителен дял на предприятията според броя на заетите лица в тях от общия в областта	2011	2012	2013	2014	2015
1	Микропредприятия (с до 9 заети лица)	90.8	91.0	91.2	91.6	91.7
2	Малки предприятията (с 10-49 заети лица)	7.3	7.2	7.0	6.6	6.7
3	Средни предприятия (с 50-249 заети лица)	1.7	1.6	1.6	1.6	1.4
4	Големи предприятия (с повече от 250 заети лица)	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Инвестиционна среда

Инвестициите са друг основен компонент за определяне на икономическото състояние. ***Чуждестранните преки инвестиции в нефинансовите предприятия*** нарастват за периода 2011-2014 г. от 335 086,3 на 385 754,8 хил. евро. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи също нарастват, като отраслова съпоставка е представена по-долу:

Таблица 2.1.4. Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи за област Русе в хил. лв.

Икономически дейности (A10)	2011	2012	2013	2014
Общо	**386 368**	**421 876**	**440 017**	**466 452**
Селско, горско и рибно стопанство	68 030	87 047	76 591	71 071
Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	155 967	161 725	197 342	196 932
Строителство	21 228	14 163	19 901	50 149
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство	82 738	106 374	96 787	94 447
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	758	1 132	4 020	4 966
Финансови и застрахователни дейности	540	336	7 093	715
Операции с недвижими имоти	32 470	32 045	13 876	10 608
Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности	6 798	5 021	9 563	7 763
Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална дейност	12 184	10 885	11 996	21 516
Други услуги	5 655	3 148	2 848	8 285

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Данните показват, че 42,2% от направените разходи за придобиване на дълготрайни материални активи за 2014 г. са в икономически дейности: „добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване“; следвани от дейности „търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство“ с 20,2% и дейности „селско, горско и рибно стопанство“ 15,2% и тези в „строителството“ с 10,8%.

Произведена продукция

Продукцията на промишлените предприятия през 2015 г. по икономически дейности, е представена по-долу:

Таблица 2.1.5. Произведена продукция на промишлени предприятия за 2015 г. в област Русе

Икономическа дейност	Стойност в хил. лв.	% от СЦР	% от България
Добивна промишленост	**..**	**..**	**..**
Преработваща промишленост в т.ч.:	**2 039 240**	**34,9%**	**3,9%**
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	162 232	10,7%	1,7%
Производство на текстил и облекло; обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	269 865	48,5%	7,2%
Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност	103 422	28,8%	3,7%
Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	..	..	..
Производство на химични продукти	312 920	74,4%	11,4%
Производство на лекарствени вещества и продукти	..	..	..
Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини	138 668	22,0%	2,7%
Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване	329 802	44,6%	3,0%
Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	17 382	47,8%	2,0%

Икономическа дейност	Стойност в хил. лв.	% от СЦР	% от България
Производство на електрически съоръжения	12 062		0,5%
Производство на машини и оборудване с общо и специално предназначение	180 284	24,5%	6,7%
Производство на превозни средства	311 141	92,3%	13,1%
Производство на мебели, производство, некласифицирано другаде; ремонт и инсталиране на машини и оборудване	130 623	51,1%	5,2%
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	..	..	..
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	**30 806**	**33,1%**	**2,2%**
Общо	**2 286 045**	**36,6%**	**3,5%**

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Данните показват, че с най-голям дял в структурата на преработващата промишленост се отличават икономическите дейности Производството на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване, производството на химични продукти, производството на превозни средства и производство на текстил и облекло; обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм.

В регионален мащаб област Русе дава 36,6% от стойността на произведената продукция в Северен централен район, в т.ч. 92,3% от производството на превозни средства в СЦР, 74,4% от производството на химични продукти, 51,1% от производството на мебели; ремонт и инсталиране на машини и оборудване.

В национален мащаб област Русе дава: 13,1% от производството на превозни средства; 11,4% от производство на химични продукти и 7,2% от производството на текстил и облекло; обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм.

Иновационна среда

С оглед предоставени насоки за актуализация на областните стратегии за развитие в съответствие с ИСИС и стратегията "Европа 2020", която има за цел

преодоляване на структурните слабости чрез напредък в три взаимно подсилващи се приоритета, част от които е интелигентният растеж, основан на знанието и иновациите, е важно да се проследи дела на разходите за НИРД, като основен двигател на иновациите. Зад понятието интелигентна специализация се крие концентриране на ресурси от знания и свързването им с ограничен брой приоритетни икономически дейности. По този начин страните и регионите могат да се превърнат и да останат конкурентноспособни в националната и глобалната икономика.

За област Русе данните показват, че разходите за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) постепенно нарастват и през 2015 г. достигат връх от 16 267 хил. лв, което е над 3 пъти по-високо от стойността им през 2011 г. Така за 2015 г., разходите за НИРД са вече 0,7% от БПВ и се приближават до желаните от 1,5%, каквато е поставената цел на България за 2020 г. В пряка връзка с посочените данни и персоналът, зает с НИРД увеличава своя брой.

Таблица 2.1.6. Показатели за НИРД в област Русе

Показател	Мерна единица	2011	2012	2013	2014	2015
Разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД)	хил. лв.	5 095	3 293	5 647	6 090	16 267
Персонал, зает с научноизследователска и развойна дейност (НИРД)	брой	526	520	539	927	998

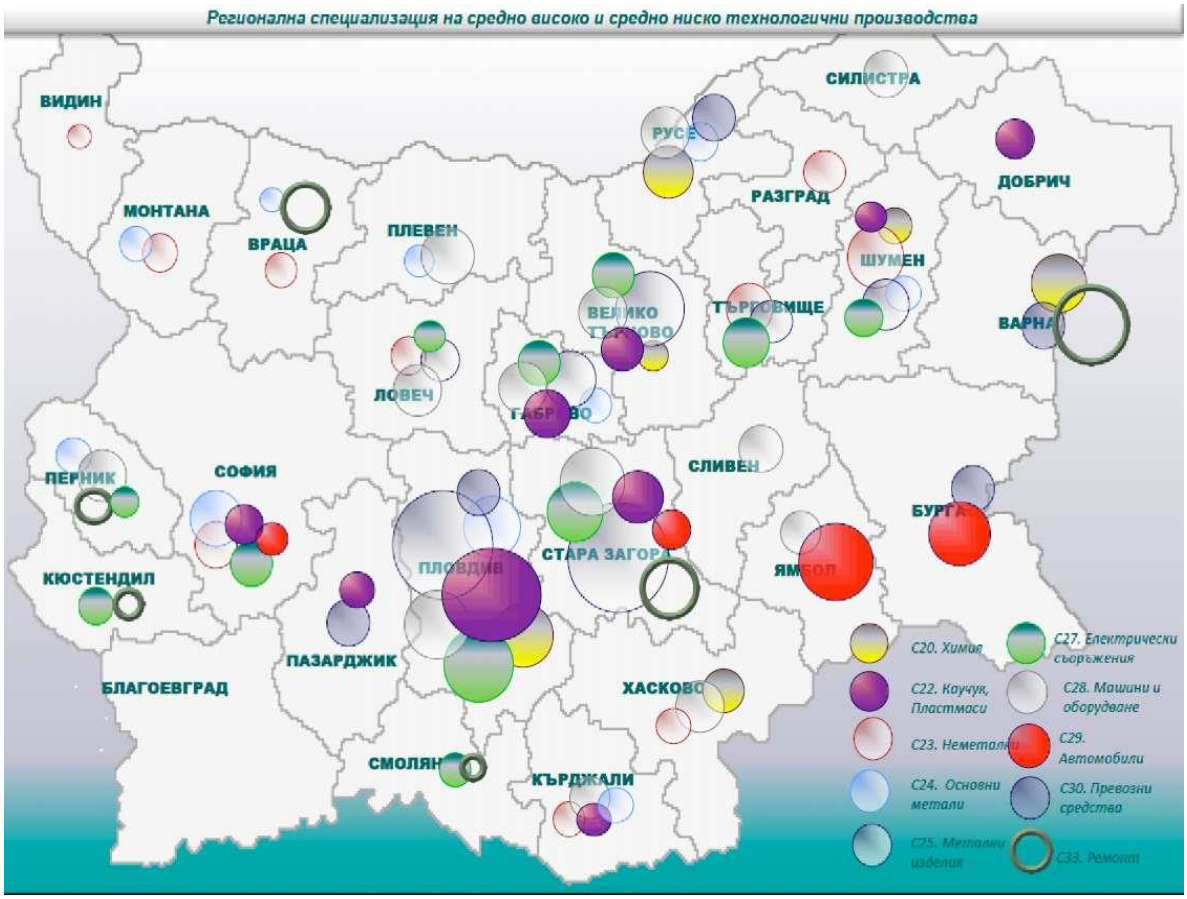
Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Отрасловата структура на областта е сравнително стабилна и се определя предимно от икономическите дейности в металургията, машиностроенето и металообработката - речни и речно-морски кораби, ножични кари, хидравлично оборудване, селскостопански машини, възли и детайли. Химическа промишленост се утвърди с производството на моторни и индустриални масла, бои и лакове, фолирани пластмасови изделия, изделия от пенополистирол, изолационни материали. Текстилът и конфекцията са едни от значимите за индустриалното развитие От хранителните продукти и напитки основно се произвеждат и преработват месо и риба, консервиране на зеленчуци, производство на растителни и животински мазнини, производство на

мляко и млечни продукти, мелнични продукти, готови храни за животни, хляб, хлебни и сладкарски изделия, захар, готови храни, кафе, чай, тестени изделия и напитки.

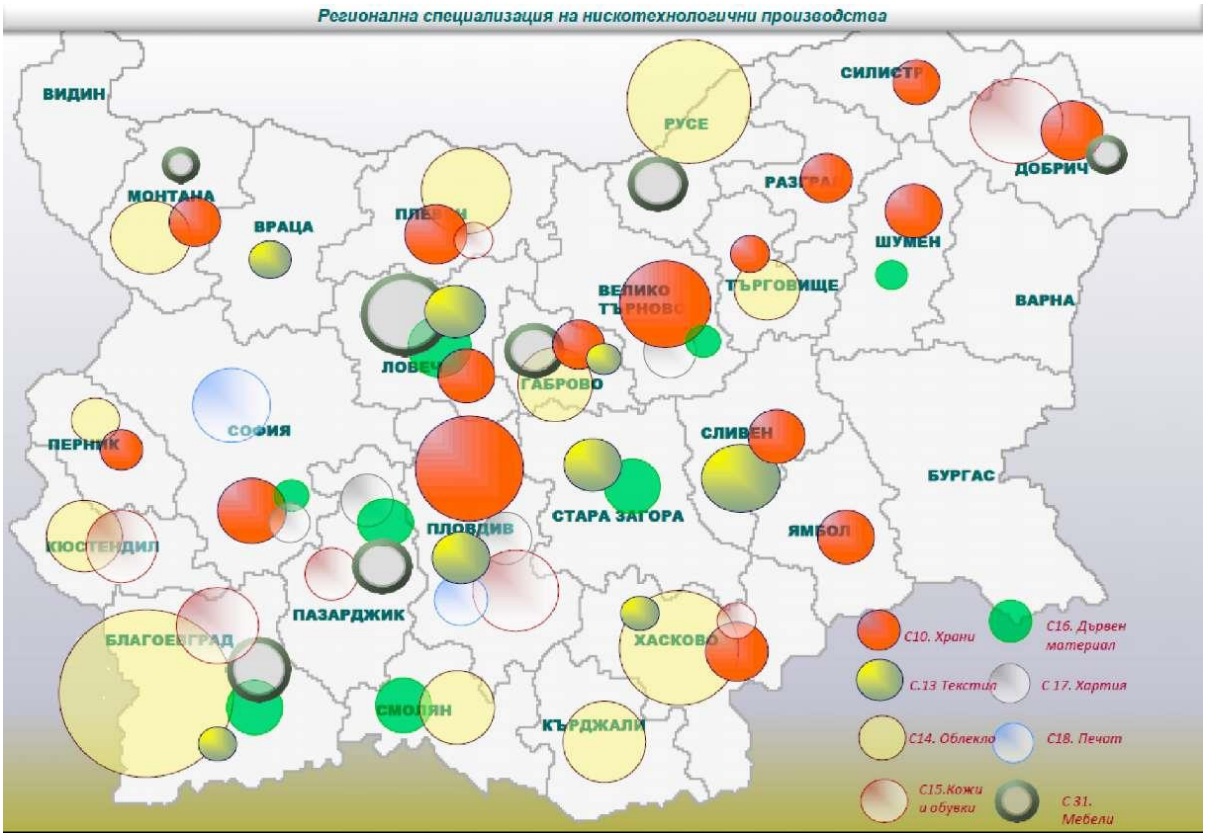
Според проучванията на регионалната специализация на Министерство на икономиката по отношение регионалната специализация в нискотехнологични производства, област Русе е втората по значение в страната по отношение производството на облекла, а област Велико Търново е втората по значение в страната по отношение производството на храни и напитки.

Карта 2.1.1. Регионална специализация на българските предприятия на средно високо и средно ниско технологични производства

Източник: Министерство на икономиката

Карта 2.1.2. Регионална специализация на българските предприятия на ниско технологични производства

Източник: Министерство на икономиката

В резултат на природните дадености, традициите и силните страни на област Русе, капацитетът за интелигентна специализация се адресира към тематичните области на ИСИС „Информатика и ИКТ" и „Нови технологии в креативни и рекреативни индустрии". Като част от Северен централен район за област Русе е предвидена и възможност за интелигентна специализация в следните области: мехатроника и чисти технологии, индустрия за здравословен живот и биотехнологии и информатика и ИКТ.

В СЦР се намира и най-старото огнище на земеделската култура и просвета в България - Институт по земеделие и семезнание „Образцов чифлик" - Русе, който е създал 33 сорта земеделски култури с широко приложение в селското стопанство.

Основен двигател на иновации е и Русенският университет „Ангел Кънчев", който подготвя кадри в част от приоритетните направления и служи за връзка между образованието, иновациите и бизнеса.

По отношение на патентното притежание от страна на висши учебни заведения, за периода 2004-2011 г. преподавателите от Русенски университет имат регистрирани

38 патента, полезни модела и защитени авторски права върху софтуерни продукти в България. А по отношение на регистрация в Европейското патентно ведомство, Русенски университет има регистрирани 4 патента, по два съответно през 2010 и 2011 г.

Развитие на отрасъл „Туризъм“

В ОСР Русе 2014-2020 г. е отделено голямо внимание върху изследване на показателите за развитието на отрасъла туризъм, Актуализирани данни за развитието на отрасъла са представени по-долу.

Таблица 2.1.7. основни показатели за туризма в област Русе

Показатели	Мерна единица	2011	2012	2013	2014	2015
Места за настаняване	**брой**	**123**	**46**	**44**	**42**	**47**
Легла	брой	1 812	1 778	1 718	1 616	1 862
Легладенонощия	брой	613 923	610 412	617 952	560 051	642 697
Стаи	брой	1 036	959	911	881	1 022
Реализирани нощувки	брой	134 214	148 091	147 300	133 966	146 030
Пренощували лица	брой	89 156	88 004	88 093	82 782	87 980
Приходи от нощувки	лева	5 851 799	6 602 041	6 463 942	6 259 837	6 940 087
Хотели	**брой**	**12**	**12**	**13**	**12**	**14**
Легла	брой	800	831	845	688	901
Легладенонощия	брой	285 986	289 793	306 639	250 950	305 211
Стаи	брой	502	507	518	460	589
Реализирани нощувки	брой	77 651	86 064	90 788	76 332	85 733
Пренощували лица	брой	49 338	50 679	53 087	48 960	53 771
Приходи от нощувки	лева	3 748 077	4 263 671	4 324 025	4 013 111	4 623 938

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Данните показват, че стойностите на основните показатели варират през годините, но относително запазват близки стойности и не може да се изведе конкретна тенденция на развитие. Положителен е фактът, че за 2015 г. има ръст на приходите от нощувки.

2.2. Социален капитал, социална интеграция и включване

Демографска картина на Област Русе

Общият брой на населението в област Русе към 31.12.2016 г. е 224 582 души (3,2% от населението на Република България, запазва дела от 2011 г.), от които 174 079 души в градовете от областта, а 50 503 - в селата. Област Русе е втора по население в Северен централен район, след област Велико Търново. При проследяване на

динамиката в демографското развитие на областта се установява, че е налице устойчива тенденция към общо намаление на населението, което е характерно и за демографските процеси в национален мащаб. Този извод се потвърждава от представените данни за населението в Област Русе по общини в таблицата по-долу.

Таблица 2.2.1. Средногодишно население в област Русе по общини

Област, Общини	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Област Русе	**234 622**	**232 674**	**230 682**	**228 735**	**226 680**	**224 582**
Борово	6 067	5 983	5 867	5 736	5 633	5 516
Бяла	13 371	13 164	12 965	12 770	12 585	12 406
Ветово	12 423	12 296	12 109	11 919	11 787	11 683
Две могили	9 374	9 156	8 975	8 816	8 695	8 575
Иваново	9 437	9 314	9 127	8 937	8 794	8 638
Русе	167 283	166 383	165 534	164 702	163 544	162 354
Сливо поле	10 807	10 653	10 495	10 356	10 258	10 163
Ценово	5 860	5 725	5 610	5 499	5 385	5 250

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Информация за броя и основните структури на населението – полова и възрастова е представена на таблицата по-долу:

Таблица 2.2.2. Население под, във и над трудоспособна възраст по пол към 31.12. в област Русе

Показатели	2011	2012	2013	2014	2015
Население - общо	233 767	231 580	229 784	227 685	225 674
мъже	113 905	112 921	112 130	111 102	110 278
жени	119 862	118 659	117 654	116 583	115 396
Под трудоспособна възраст	29 969	29 796	29 889	30 082	29 905
мъже	15 431	15 327	15 413	15 516	15 478
жени	14 538	14 469	14 476	14 566	14 427
В трудоспособна възраст	142 308	141 546	140 374	137 771	135 941
мъже	75 650	75 270	74 649	73 307	72 555
жени	66 658	66 276	65 725	64 464	63 386
Над трудоспособна възраст	61 490	60 238	59 521	59 832	59 828
мъже	22 824	22 324	22 068	22 279	22 245
жени	38 666	37 914	37 453	37 553	37 583

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Данните показват по-висок брой на жените (51%) от мъжете (49%). Относително се запазва броя на населението в под трудоспособна възраст при намаляващ дял на населението в трудоспособна възраст и над трудоспособна възраст. За 2015 г съотношение съответно е 13% : 60% : 27% и показва застаряваща структура.

По отношение на естествения прираст в област Русе се запазва тенденцията към високи отрицателни стойности, по-високи от средните за страната. Таблицата по-долу проследява демографските процеси на областта.

Таблица 2.2.3. Демографски процеси в област Русе

Показатели	Мерна единица	2011	2012	2013	2014	2015
Живородени	брой	1 855	1 891	1 847	1 873	1 778
Умрели	брой	3 758	3 780	3 700	3 813	3 733
Умрели деца под 1 година	брой	18	15	13	16	12
Коефициент на детска смъртност	‰	9,7	7,9	7,0	8,5	6,7
Естествен прираст	брой	-1 903	-1 889	-1 853	-1 940	-1 955
Коефициент на естествен прираст	‰	-8,1	-8,1	-8,0	-8,5	-8,6
Възрастови съотношения						
0 - 14/15 - 64	%	17,8	18,2	18,5	18,8	19,1
65+/15 - 64	%	30,7	31,7	32,5	33,6	34,6
0 - 14, 65+/15 - 64	%	48,5	49,9	51,0	52,4	53,7
65+/0 - 14	%	172,8	174,4	175,8	178,4	181,1
60 - 64/15 - 19	%	162,7	168,5	177,5	176,6	175,1
Заселени - общо	брой	3 231	2 830	3 127	3 229	3 852
Изселени - общо	брой	3 038	3 128	3 070	3 388	3 908
Механичен прираст - общо	брой	193	-298	57	-159	-56
Коефициент на механичен прираст	‰	0,8	-1,4	0,2	-0,7	-0,2
Сключени бракове	брой	717	702	747	824	886
Бракоразводи	брой	369	553	386	377	334

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

По отношение на механичният прираст, той бележи колебания, но като цяло се движи в диапазона от -1 до +1 и не оказва толкова голямо въздействие върху отрицателното демографско развитие, колкото отрицателният коефициент на естествен прираст.

Пазар на труда в област Русе

Основен критерий за оценка на характеристиките на пазара на труда е равнището на безработица. То може да бъде коментирано и анализирано адекватно в

контекста на цялостния преглед на показателите за икономическа активност на населението в областта. Таблицата по-долу предоставя данни за коефициентите на икономическа активност спрямо общия брой на населението в областта за периода 2011-2015 г., както и за коефициентите на безработица за същия период.

Както може да се проследи в посочените данни, икономически активното население в областта е около една втора от общия брой на населението. Това откроява една неблагоприятна демографска тенденция към „застаряване“ на работната сила в областта, като тази тенденция е устойчива за наблюдавания период. Коефициентът на заетост варира през наблюдавания период, но бележи ръст през последната година, което е положителен знак.

През 2015 г. се забелязва и повишаване на дела на заетите с висше образование от общия дял на заетите и съответно намаляване на дела на заетите с основно и по-ниско образование.

Таблица 2.2.4. Средногодишни данни за икономически активното население в област Русе (лица на 15 и повече навършени години)

Показатели	Мерна единица	2011	2012	2013	2014	2015
Население на 15 и повече навършени години						
Работна сила	хил. бр.	105,3	104,4	102,1	96,9	99,0
Заети	хил. бр.	93,1	90,9	89,4	86,4	90,1
Безработни	хил. бр.	12,2	13,5	12,7	10,4	8,9
Лица извън работната сила	хил. бр.	101,1	99,9	100,2	103,5	99,3
Коефициент на ик. активност	%	51,0	51,1	50,5	48,3	49,9
Коефициент на заетост	%	45,1	44,5	44,2	43,1	45,4
Коефициент на безработица	%	11,6	12,9	12,5	10,8	9,0
Заети лица - общо	хил. бр.	93,1	90,9	89,4	86,4	90,1
По степен на образование						
Висше	хил. бр.	24,6	24,5	24,8	23,7	25,4
Средно	хил. бр.	59,7	58,5	55,4	53,0	57,2
Основно и по-ниско	хил. бр.	8,8	7,9	9,2	9,7	7,5

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Тенденцията на устойчиво нарастване на средната брутна годишна заплата по икономически дейности е представена по-долу.

Таблица 2.2.5. Средна брутна годишна заплата в област Русе

Икономически дейности	2011	2012	2013	2014	2015
Общо за областта	**6 783**	**7 155**	**7 589**	**8 028**	**8 563**
По икономически дейности					
Селско, горско и рибно стопанство	7 216	7 806	8 683	8 937	9 902
Добивна промишленост	8 129	7 765	7 658	7 175	11 950
Преработваща промишленост	6 406	6 824	7 327	7 795	8 384
Производство и разпределение на електрическа и топлоенергия и на газообразни горива	14 180	14 420	14 458	14 574	15 366
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	8 100	8 011	8 751	8 903	8 837
Строителство	6 540	5 802	6 098	6 378	7 082
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	5 567	6 250	6 613	6 919	7 335
Транспорт, складиране и пощи	7 659	8 128	8 481	9 066	8 961
Хотелиерство и ресторантьорство	4 059	4 442	4 520	4 833	5 096
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	7 675	8 894	10 014	10 056	9 960
Финансови и застрахователни дейности	12 038	11 917	12 416	12 316	12 474
Операции с недвижими имоти	8 694	7 870	6 928	8 015	8 235
Професионални дейности и научни изследвания	5 981	5 957	6 206	6 817	8 083
Административни и спомагателни дейности	4 064	4 443	4 660	4 724	5 318
Държавно управление	9 183	9 043	9 852	10 263	10 266
Образование	8 074	8 341	8 730	9 123	9 578
Хуманно здравеопазване и социална работа	8 273	9 204	9 516	10 456	11 114
Култура, спорт и развлечения	6 373	5 634	5 954	6 425	6 498
Други дейности	5 093	5 830	5 593	5 922	7 233

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Най-високи стойности на средната годишна работна заплата се наблюдават в икономическите дейности: „Производство и разпределение на електрическа и топлоенергия и на газообразни горива“, „Финансови и застрахователни дейности“, и „Добивна промишленост“, „Хуманно здравеопазване и социална работа“, а най-ниски в дейностите „Хотелиерство и ресторантьорство“ „Административни и спомагателни дейности“, „Култура, спорт и развлечения“, „Строителство“.

Образование

Данните за образователната система показват намаляване на броя на учебните институции, намаляване на броя на децата и учащите, съответно и броя на преподавателите, което са преки последствия от отрицателното демографско развитие.

Таблица 2.2.6. Показатели за развитие на системата на образованието

Показатели	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Общо детски градини	**34**	**38**	**36**	**37**	**37**
Детски учители	531	532	548	550	539
Деца	6 585	6 877	6 889	6 768	6 375
Целодневни детски градини	**34**	**37**	**36**	**37**	**37**
Детски учители	517	516	532	535	524
Деца	6 339	6 585	6 577	6 477	6 126
Полудневни детски градини	**-**	**1**	**-**	**-**	**-**
Детски учители	14	16	16	15	15
Деца	246	292	312	291	249
Общо учебни институции	**77**	**77**	**74**	**74**	**73**
Общообразователни училища	55	54	54	54	54
Специални училища	2	2	1	1	1
Училища по изкуствата и спортни училища	1	2	2	2	2
Професионални гимназии	17	17	15	15	14
Професионални колежи с прием след средно образование	1	1	1	1	1
Университети и специализирани висши училища	1	1	1	1	1
Общо Преподаватели по видове учебни институции	**2 464**	**2 379**	**2 328**	**2 379**	**2 265**
Общообразователни училища	1 332	1 209	1 276	1 209	1 268
Специални училища	15	13	9	13	9
Училища по изкуствата и спортни училища	76	113	109	113	99
Професионални колежи с прием след средно образование	12	15	10	15	7
Професионални гимназии и училища след VI, VII и VIII клас	428	422	379	422	369
Университети и специализирани висши училища	601	607	545	607	513
Общо - Учащи по видове учебни институции	**32 283**	**32 743**	**32 029**	**31 505**	**30 105**
Общообразователни училища	17 764	17 300	17 245	16 908	16 695
Специални училища	71	60	56	..	60
Училища по изкуствата и спортни училища (III степен професионална квалификация)	243	328	321	348	312
Професионални гимназии (III степен професионална квалификация)	4 113	3 747	3 706	3 795	3 516
Професионални колежи с прием след средно образование	5	6	6	..	1

Показатели	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Професионални гимназии и професионални училища (II степен професионална квалификация)	942	950	834	848	963
Професионални училища след VI и VII клас (I степен професионална квалификация)	-	-	-	-	55
Професионални училища след VIII клас (I степен професионална квалификация)	56	55	42	44	47
Университети и специализирани висши училища	9 089	10 297	9 819	9 498	8 456

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Здравеопазване

Данните по отношение на здравеопазването показват сравнително запазване на броя на лечебните и здравни заведения, но намаляване на броя на общопрактикуващите лекари и увеличение на броя на лекарите по дентална медицина. От 2015 г. е закрит и ДМСГ в пряко следствие от политиката по деинституционализация.

Таблица 2.2.7. Показатели за развитие на системата на здравеопазването

Показатели	2011	2012	2013	2014	2015
Лечебни и здравни заведения					
Болнични заведения - общо	11	9	9	9	9
легла	1 514	1 504	1 632	1 638	1 808
многопрофилни болници	2	2	3	3	3
легла	697	697	825	837	947
специализирани болници	6	5	4	4	4
легла	495	495	495	475	495
центрове за кожно-венерически заболявания	1	-	-	-	-
легла	10	-	-	-	-
комплексни онкологични центрове	1	1	1	1	1
легла	137	137	137	151	151
центрове за психично здраве	1	1	1	1	1
легла	175	175	175	175	215
Брой легла в МБАЛ на 1000 души от населението	3,0	3,0	3,6	3,7	4,2
Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо	66	63	64	66	66

Показатели	2011	2012	2013	2014	2015
легла	7	6	9	9	16
диагностично-консултативни центрове	3	3	3	3	3
легла	7	4	4	4	13
медицински центрове	11	11	11	12	11
легла	-	2	5	5	2
самостоятелни медико-диагностични и медико-технически лаборатории	50	47	48	49	49
дентални центрове	2	2	2	2	2
медико- дентални центрове	-	-	-	-	1
легла	-	-	-	-	1
Други лечебни и здравни заведения	3	3	3	3	2
легла	190	190	70	135	-
Медицински кадри към 31.12.					
Лекари - общо	742	751	767	747	785
в т.ч. Общопрактикуващи	117	142	115	111	107
Лекари по дентална медицина	180	182	201	167	197
Медицински специалисти по здравни грижи	1 430	1 423	1 433	1 433	1 445
Население на един общопрактикуващ лекар	2 005	1 638	2 006	2 061	2 119
Брой лица на един лекар от водеща специалност	694	688	663	648	589
Детски ясли и деца в детските ясли					
Детски ясли - общо	22	21	21	21	21
места	840	821	809	824	838
Деца - общо	911	898	852	836	855
Домове за медико-социални грижи за деца към 31.12.					
Места	190	190	70	135	-
Деца - общо	156	110	3	6	-

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Социална политика

Стойността на пенсиите е сериозен проблем както за страната, така и за област Русе, тъй като тя е значително по-ниска в сравнение с останалите страни-членки на ЕС. Данните, регистрирани за област Русе, сочат, че броят на пенсионерите в областта постепенно намалява - от 73 145 бр. през 2011 г. до 72 430 през 2015 г. , което от една страна се дължи на увеличението на пенсионната възраст, а от друга – на

невъзможността за немалък брой граждани, навършили пенсионна възраст, да се пенсионират поради липсата на осигурителен стаж.

Обобщение на рисковите групи и потребностите им в област Русе са представени по-долу по целеви групи. Данните са предоставени от общинските администрации и са за 2014 г.

Данните от 2014 г. за броя на децата с увреждания в област Русе сочат, че общият им брой е 234, съответно по общини: Бяла – 19; Ветово – 13; Две могили – 11; Иваново – 3; Русе – 174; Сливо поле – 9; Ценово – 5. Независимо от направените промени по отношение на подпомагането и предоставянето на услуги на родители, които отглеждат дете с увреждане, направеният анализ показва, че все още основните затруднения на родителите са от финансово естество (осигуряване на лекарства, консумативи, лечение, рехабилитация). В същото време потребностите на децата с увреждания са свързани и с възможностите за включване и реализация.

Съгласно подадените данни от страна на общините в област Русе, общият брой на децата с наличие на проблемно поведение за периода 2012-2014 г. е 373, като в тази цифра преобладава броят на деца, извършили кражби.

Един от основните проблеми по отношение на работата с деца, жертви на насилие, е доказване на деянието. Според обобщената информационна карта за област Русе, разработена в подкрепа дейността на Координационнния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция, мултидисциплинарните екипи в общините са разгледали общо 46 сигнала, от които 41 за физическо насилие и 5 за сексуално насилие над дете. Екипът е работил по общо 29 случая – 25 за физическо насилие и 4 за сексуално. Делът на сигналите, подадени от личните лекари на децата и здравните заведения се запазва относително нисък, въпреки притежаваните от тях компетенции за разпознаване на белезите на насилие. Като често срещани трудности в работата на местно ниво се посочват осигуряването на транспорт за обезпечаване на работата, липсата на подходящи социални услуги на територията на някои от общините в областта и трудности по установяване на цялата истина по конкретен случай.

В съответствие с Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в България“ специализираните институции за деца в област Русе са закрити ДДЛРГ „Райна Гатева“, ДДЛРГ „Надежда“, ДДЛРГ в с. Стърмен, ДДЛРГ „Св. Д.

Басарбовски“, ДДЛРГ с. Брестовица, а деца в предучилищна и училищна възраст не се настаняват в други институции извън област Русе.

Настаняването на дете в приемно семейство е решение на конкретния проблем, но не би следвало да е трайно решение. Съществува дълга традиция на работа в областта на приемната грижа, по данни от 2014 г. в област Русе има 51 действащи приемни семейства с настанени 52 деца. Община Русе разполага с общо 29 приемни семейства, като 18 от тях са оценени по проект „И аз имам семейство“ към община Русе. За община Бяла приемните семейства са 17, в община Борово има 1 приемно семейство и в община Ценово – 2. В общините Две могили и Иваново има по 1 приемно семейство. Единствената община, в която все още не е развита приемната грижа е община Ветово. Свободни са общо 14 приемни семейства.

Настаняването на деца при роднини и близки е една от формите на споделена грижа в рамките на разширеното семейство и намира широко приложение през последните години. Общият брой на настанените деца в семейства на роднини и близки към 31.12.2014 г. е 225 деца по данни на дирекциите за социално подпомагане Бяла, Ветово, Две могили и Русе. При тези деца е необходима подкрепа за хората, които са поели грижа за отглеждането им, вместо техните биологични родители. Проблемите се отнасят също до потребностите на децата да получават адекватни грижи и до потребностите на роднините и близките да бъдат подкрепени при предоставяне на грижите за настанените при тях деца.

Данните за лицата с увреждания отразяват броя на подпомаганите лица, основно по ЗИХУ. Общо за област Русе те са 14 038 души (лица с физически увреждания 6 698; лица с умствени увреждания 907; лица с множествени увреждания 5 371; лица с психични заболявания 1062). Тези данни включват сборна група от хора в трудоспособна възраст с тежки увреждания и хора в надтрудоспособна възраст, които вследствие на възрастта и заболяванията са придобили увреждания.

Специализираните институции за хора с увреждания са разделени според вида на проблема. На територията на област Русе функционира една специализирана институция за възрастни хора с физически увреждания – Дом за възрастни хора с физически увреждания „Милосърдие“ с капацитет към 31.12.2014 г. 82 места, и една специализирана институция за възрастни хора с деменция, а именно Дом за възрастни хора с деменция „Приста“ с капацитет към 31.12.2014 г. 120 места.

Стари хора, които ползват услуги в специализирани институции на територията на област Русе, има в два дома за стари хора (ДСХ) – ДСХ в с. Бистренци, община Бяла и ДСХ „Възраждане" в гр. Русе. Регистрирани са и голям брой чакащи за настаняване (над 90 души само в единия от домовете). Обхватът на програмите, които развиват услугите Социален асистент и Домашен помощник не са достатъчни, за да задоволят всички потребности.

Наличните социални услуги са разглеждани като услуги за деца, за възрастни лица с увреждания и стари хора, от гледна точка на предотвратяване на рисковете. За периода на изпълнение на Областна стратегия за развитие на социалните услуги в област Русе 2010–2015 г., приключи процеса на деинституционализация на деца, като бяха закрити всички специализирани институции за деца на територията на област Русе и се създаде широк спектър от социални услуги в общността и резидентни социални услуги, съответстващи на потребностите и съвпадащи с планираните дейности.

Общи изводи за услугите за деца:

- Основен дял на услугите за деца са услуги, предоставяни в общността;
- Преобладаващ е броят на услугите в общността за деца и семейства, развити в община Русе, като е поставено началото и на такива във всички останали общини.
- Най-развити са услугите по подкрепа и рехабилитация за деца с увреждания и деца на улицата. Съществуващите услуги за уязвими семейства включват семейно консултиране и подкрепа, но все още не успяват да достигнат до най-засегнатите групи. Приемната грижа, като форма на алтернативна семейна грижа бележи напредък в развитието, но настаняването при близки и роднини е все още преобладавща форма. Развити са услуги за деца с проблемно поведение, но те не успяват ефективно да покрият всички нуждаещи се. Няма гарантиран набор от услуги по превенция, които могат да окажат подкрепа на родители и деца, като по този начин да подпомогнат отглеждането и възпитанието на децата.

През последните години в цялата област бяха открити широк спектър от услуги в общността за възрастни – домашен социален патронаж, домашен помощник, социален асистент, личен асистент, дневен център за деца и/или възрастни хора с увреждания, дневен център за стари хора, център за социална рехабилитация и интеграция, както и услуги от резидентен тип: център за настаняване от семеен тип за деца/младежи без увреждания, център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания, център за настаняване от семеен тип за възрастни хора с психични разстройства или

деменция, център за настаняване от семеен тип за възрастни хора с умствена изостаналост, кризисен център, защитено жилище за хора с психични разстройства, защитено жилище за хора с умствена изостаналост, наблюдавано жилище, приют, обществени трапезарии. За разлика от годините предшестващи реализацията на предходната Стратегия за развитие на социалните услуги в област Русе, през последните пет години се повиши квалификацията на специалистите в тези услуги. Дейностите, които се извършват в тях и видовете услуги съответстват или в голяма степен се доближават до стандартите и критериите за предоставяне на услуги, разписани в нормативната база. Финансиране се осигурява от различни източници - по проекти, с делегиран бюджет или като местна дейност, което е гаранция за устойчивост на дейностите. В съществуващите специализирани институции за възрастни бяха извършени ремонти и подобрения. Продължава да бъде налице огромен брой чакащи за настаняване стари хора. Настаняването в домове се предпочита поради ограничения достъп до здравни и социални услуги в общността. Във всички населени места работят читалища и пенсионерски клубове, които изпълняват много социални функции, близки до услугата Дневен център за възрастни хора. Предвид развитата мрежа от социални услуги на територията на област Русе и разпределението на СУ по общини, както и броя на чакащите за настаняване в СУ лица с деменция, психични заболявания и умствена изостаналост се планира откриване на СУ спрямо потребностите на тези целеви групи.

Култура

Данните за културната инфраструктура и посещенията в тези институции са представени по-долу:

Таблица 2.2.8. Показатели за развитие на културата

Показатели	Мерна единица	2011	2012	2013	2014	2015
Театри						
Театри	брой	3	3	3	3	3
Сцени	брой	7	6	6	6	6
Места	брой	2 141	1 849	1 845	1 852	1 851
Представления	брой	502	582	734	680	668
Посещения	брой	111 238	103 407	118 741	130 221	146 151

Показатели	Мерна единица	2011	2012	2013	2014	2015
Музеи						
Музеи	брой	4	4	4	4	4
Посещения	хил. бр.	53	55	62	82	98
Експонати	хил. бр.	169	163	164	164	158
Персонал	брой	47	49	53	56	67
в т.ч. финансирани от местен бюджет	брой	47	49	53	56	67
Кина						
Кина	брой	2	2	1	1	1
Места	брой	2 436	2 016	1 886	1 886	1 886
Посещения	хил. бр.	257	175	175	176	185
Библиотеки с библиотечен фонд над 200 000 броя						
Библиотеки с библиотечен фонд над 200 000 броя	брой	2	2	2	2	2
Библиотечен фонд	хил. бр.	1 080	1 089	1 101	1 122	1 116
Читатели	хил. бр.	9	9	9	9	10
Зает библиотечен фонд	хил. бр.	262	266	251	256	272

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Данните сочат, че се увеличава борят на посещенията в театрите, музеите и библиотеките, както и броят на представленията. Намалява единствено броят на посещенията в кината.

2.3. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност

Техническата инфраструктура в област Русе обхваща пътната и ж.п. мрежа, водоснабдителната и канализационната мрежа, енергийната и съобщителната мрежа.

През последните 5 години не се наблюдава промяна в дължината и класовете на основните пътни артерии в областта.

По данни на НСИ, **качеството на пътната настилка в добро състояние за 2015 г. е 26% от цялата пътна мрежа, което е по-ниско от средното за страната от 40,7%.** Най-висока стойност по този показател за периода 2011-2015 г. е маркирана

през 2014 г. – 30,2%. В тази връзка са необходими мерки за реконструкция и рехабилитация на съществуващата пътна мрежа до достигане поне на средните нива за страната.

Положителна тенденция показват данните свързани с **достъпа до Интернет**, като относителният дял на домакинствата с достъп до интернет (в %) нараства от 43,2% през 2011 г. на 60,9% през 2015 г. Относителният дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използващи регулярно интернет (всеки ден или поне веднъж седмично) (%) също се повишава от 41,4% през 2011 г. на 62,6% през 2015 г.

По-долу са представени основни показатели в сферата на водоснабдяването и канализацията, от които могат да се проследят минималните темпове на повишаване на населението с достъп до канализация.

Таблица 2.3.1. Население и водни услуги в област Русе в %

Показатели	2011	2012	2013	2014	2015
Население, свързано с обществено водоснабдяване	100	100	100	100	100
Население на режим на водоснабдяване	0	0	0	0	0
Население, свързано с обществена канализация	68,0	68,0	68,0	68,0	68,1
Пречиствателни станции за отпадъчни води	63,7	63,9	64,2	64,5	64,6
Население, свързано с обществена канализация без пречистване	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5
Население, свързано с обществена канализация, общо	67,3	67,5	67,7	68,0	68,1
Дял на населението с достъп до канализацията, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, %	63,7	63,9	64,2	64,5	

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

2.4. Екологично състояние и рискове

Динамиката на показателите, представящи някои елементи от околната среда са представени по-долу.

Таблица 2.4.1. Показатели, свързани с околната среда

Показатели	Мерна единица	2011	2012	2013	2014	2015
Наличност на дълготрайни материални активи с екологично предназначение	хил. лв.	64 676	113 139	130 801	143 475	144 221
Разходи за опазване и възстановяване на околната среда	хил. лв	20 232	50 764	41 151		
Депа за битови отпадъци	брой	3	3	2	2	2
Дял на обслужваното население от системи за организирано сметосъбиране	%	100	100	100	100	100
Събрани битови отпадъци от обслужваните населени места	хил. тона	107	90	84	100	106
Събрани битови отпадъци на човек от обслужваното население	кг/чов./г.	431	366	467	637	503
Емисии на въглероден двуокис в атмосферата	тонове вредни емисии/ кв. км.	304,4	225,1	208,3	208,3	

Източник: Национален статистически институт, http://nsi.bg/, 2017 г.

Данните показват, че се забелязва устойчива тенденция на повишаване на дълготрайните материални активи с екологично предназначение. Събраните битови отпадъци от обслужваните населени места относително запазват своя размер, но данните за събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население показват по-високи стойности в края на периода – 2014 и 2015 г., отколкото в началото. През 2014 г. емисиите на въглероден двуокис в атмосферата са по-малко от тези през 2011 г. със сравнително 30%.

Социално-икономическият анализ показва запазване на тенденциите проследени в ОСР 2014-2020 Русе и поради това не се налага актуализиране на SWOT-анализа.

3. ОПРЕДЕЛЯНЕ/ПРЕФОРМУЛИРАНЕ НА ЦЕЛИТЕ И ПРИОРИТЕТИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТТА ДО КРАЯ НА ПЕРИОДА НА ДЕЙСТВИЕ НА ОСР

Стратегическата рамка на ОСР Русе се запазва относително, като отпада само Приоритет 2.2. Мотивите за това са посочени по-долу.

Приоритет 2.2. „Повишаване на жизнения стандарт в областта чрез конкурентоспособна икономика, иновации, съвременно образование, подобрени условия за трудова заетост и социално включване“ допринася за постигането на следните цели: повишаване на жизнения стандарт на населението в областта за достигане на индикативните стойности, заложени в Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г. и подкрепа на партньорството и интегрираните усилия между гражданския сектор, бизнеса, публичната администрация и образователните и научни среди за постигане на по-висок жизнен стандарт.

Приоритетът покрива изпълнението на целите заложени в Приоритети 1.1. в част „**конкурентоспособна икономика, иновации**“, Приоритет 2.1. в част „**подобрени условия за трудова заетост**“ и Приоритет 2.3. в част „**съвременно образование и социално включване**“. Повишаването на жизнения стандарт е основна цел на ОСР, а не само на този приоритет. В тази връзка, за да се избегне дублиране в отчитането на извършени проекти и дейности, в Междинната оценка към приоритета не са включени изпълнени проекти и дейности. **Този приоритет е предложено да бъде премахнат от стратегическата рамка и да остане основна цел на ОСР.**

Във връзка с представените насоки за актуализация на областните стратегии за развитие в съответствие с ИСИС, в стратегическата рамка присъства насърчаването на иновациите в Стратегическа цел 1, Приоритет 1.1. „Подкрепа за повишаване конкурентоспособността на малкия и средния бизнес и развитие на икономика, основана на знанието, **иновациите** и новите технологии“ и не е необходимо да се допълва.

Новата стратегическа рамка е представена на фигурата по-долу.

Фигура 3.1. Стратегически цели и приоритети на ОСР Русе за периода 2017-2020 г.

4. ОБЩА ОЦЕНКА НА НЕОБХОДИМИТЕ РЕСУРСИ ЗА ПОСТИГАНЕ ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯТА

В таблицата по-долу е представена актуализация на индикативната финансова таблица на ОСР Русе за периода 2017-2020 г. Предназначението на таблицата е да ориентира в необходимите ресурси за изпълнение на стратегията, като отразява реалистично наличния потенциал за това. Идентифицираните финансови ресурси се основават главно на направените изводи и резултати от проведената Междинна оценка. На база на Междинната оценка са прецизирани стойностите по приоритети и цели. Източниците на финансиране са изведени на база на текущото изпълнение.

Стойността на изпълнението на ОСР за периода 2014-2016 г. показа, че общо са привлечен и **398 274 хил. лв. в областта,** финансирани главно от европейски проекти. За периода 2017-2020 г. прогнозата сочи, че в областта ще бъдат привлечени още **608 873 хил. лв.** или общо **1 007 147 хил. лв. за целия период.**

Основни фактори за прогнозиране на финансова таблица с по-висок бюджет спрямо постигнатия са: 1/ че периодът е по-дълъг с една година от анализирани в междинната оценка – 4 години и 2/ от 2017 г. започва реалното изпълнение и сключване на договори по основополагащи проекти за областта във връзка с мерки по Програма за развитие на селските райони 2014-2020, ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 и ОП „Околна среда“ 2014-2020; също така, от 2017 г. ще стартира и сключването на договори и реалното изпълнение на голяма част от предходно обявените процедури по ОП „Иновации и конкурентоспособност“.

Таблица 4.1. Индикативна финансова таблица на ОСР Русе за периода 2017-2020 г.

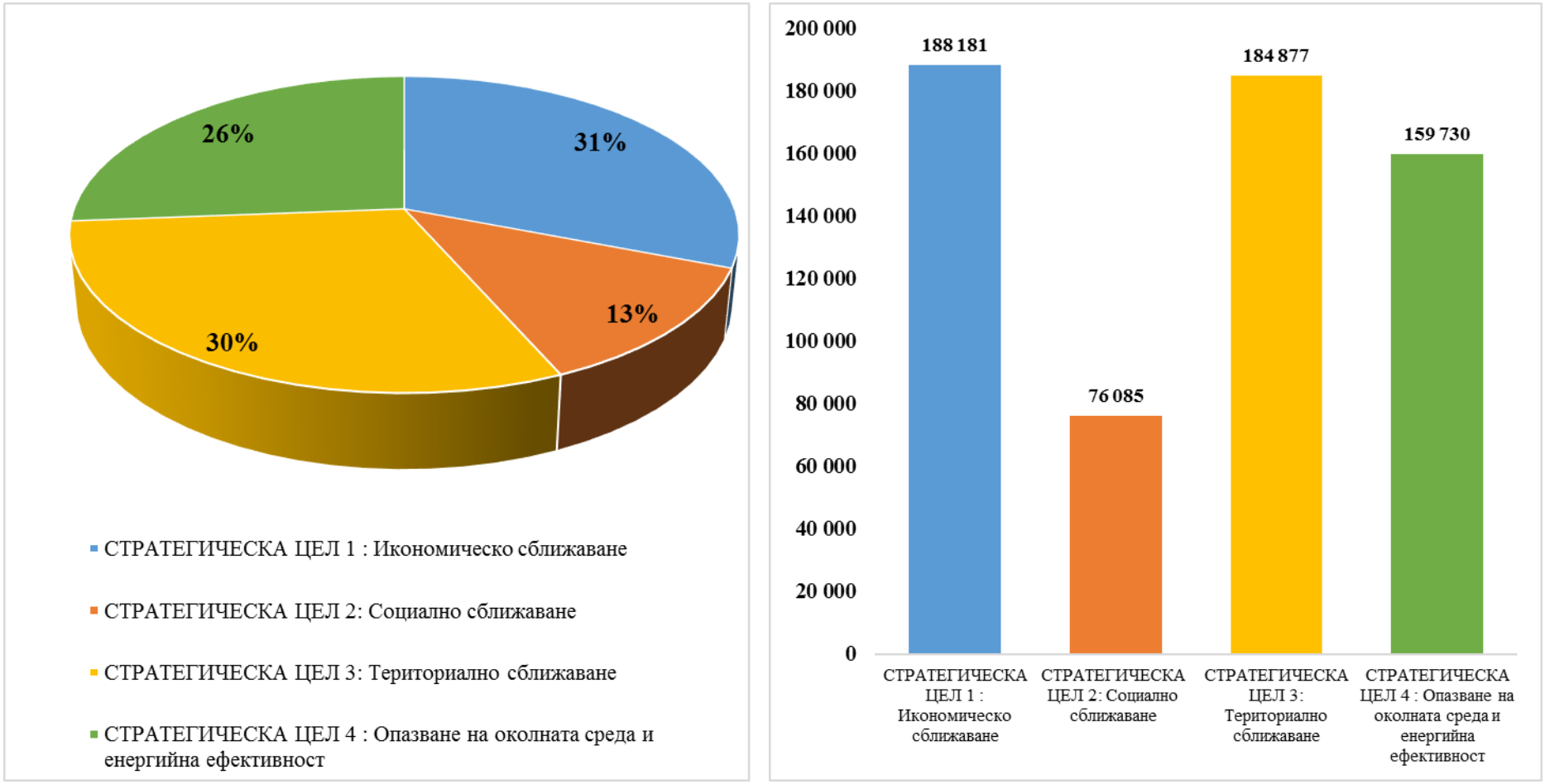
Период 2017 - 2020 г.	Обществен сектор								Частен сектор		Общо (в хил. лв.)	Относителен дял от ОСР
	Общински бюджет	Общ дял (%)	Централен бюджет	Общ дял (%)	Фондове на ЕС	Общ дял (%)	Други източници	Общ дял (%)	Фондове, фирми	Общ дял (%)		
Областна стратегия за развитие област Русе 2017-2020	**29 659,95**	**4,87%**	**118 859,65**	**19,52%**	**373 219,61**	**61,30%**	**16 810,64**	**2,76%**	**70 323,16**	**11,55%**	**608 873,00**	**100,00%**
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1: Икономическо сближаване във вътрешнорегионален, национален и европейски план чрез развитие на собствения потенциал на област Русе и използването на европейски механизми	1 019,00	0,54%	19 609,55	10,42%	101 180,45	53,77%	0,00	0,00%	66 372,00	35,27%	**188 181,00**	**30,91%**
Приоритет 1.1. Подкрепа за повишаване конкурентоспособността на малкия и средния бизнес и развитие на икономика, основана на знанието, иновациите и новите технологии	0,00	0,00%	9 173,55	8,81%	52 084,45	50,05%	0,00	0,00%	42 814,00	41,14%	104 072,00	17,09%
Приоритет 1.2. Опазване и развитие потенциала на природните дадености и културно-историческото наследство в областта за насърчаване и укрепване на туристически сектор в нея	1 019,00	2,87%	4 898,00	13,81%	26 964,00	76,04%	0,00	0,00%	2 581,00	7,28%	35 462,00	5,82%
Приоритет 1.3. Насърчаване развитието на селскостопанския, горския и рибарския сектори в областта и диверсификация на икономическите дейности в по-малките населени места с наличен потенциал за това чрез въвеждане на алтернативни производства и услуги	0,00	0,00%	5 538,00	11,38%	22 132,00	45,50%	0,00	0,00%	20 977,00	43,12%	48 647,00	7,99%

Период 2017 - 2020 г.	Обществен сектор								Частен сектор		Общо (в хил. лв.)	Относителен дял от ОСР
	Общински бюджет	Общ дял (%)	Централен бюджет	Общ дял (%)	Фондове на ЕС	Общ дял (%)	Други източници	Общ дял (%)	Фондове, фирми	Общ дял (%)		
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: Социално сближаване чрез преодоляване на междурегионалните и вътрешнорегионални различия в социалната сфера, ограничаване на риска от социална изолация и създаване на условия за развитие и реализация на човешкия капитал	2 221,47	2,92%	15 835,79	20,81%	52 998,14	69,66%	5 029,60	6,61%	0,00	0,00%	**76 085,00**	**12,50%**
Приоритет 2.1. Изграждане на устойчив и развит пазар на труда	0,00	0,00%	1 738,65	15,00%	9 852,35	85,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	11 591,00	1,90%
Приоритет 2.2. Устойчив и приобщаващ растеж на човешкия капитал в областта чрез подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални и културни услуги и развитие на спорта	1 541,50	3,14%	8 856,20	18,06%	33 605,70	68,54%	5 029,60	10,26%	0,00	0,00%	49 033,00	8,05%
Приоритет 2.3. Развитие на административния капацитет на регионалните и местни власти в областта и усъвършенстване управлението на регионалното развитие	679,97	4,40%	5 240,94	33,90%	9 540,09	61,70%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	15 461,00	2,54%
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3: Териториално сближаване чрез балансирано, интегрирано и устойчиво развитие на транспортната и комуникационна инфраструктура в областта, подобряване на селищната среда и интензифициране на междурегионалното, трансграничното и транснационално сътрудничество	19 068,29	10,31%	38 597,87	20,88%	127 210,84	68,81%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	**184 877,00**	**30,36%**

Период 2017 - 2020 г.	Обществен сектор								Частен сектор		Общо (в хил. лв.)	Относителен дял от ОСР
	Общински бюджет	Общ дял (%)	Централен бюджет	Общ дял (%)	Фондове на ЕС	Общ дял (%)	Други източници	Общ дял (%)	Фондове, фирми	Общ дял (%)		
Приоритет 3.1. Развитие на транспортната и комуникационна инфраструктура в областта и прилежащите й съоръжения	15 724,79	14,05%	21 244,22	18,98%	74 970,99	66,97%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	111 940,00	18,38%
Приоритет 3.2. Интегрирано устойчиво градско развитие и укрепване на полицентричната мрежа от селища в областта	3 343,50	5,10%	17 211,15	26,27%	44 967,35	68,63%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	65 522,00	10,76%
Приоритет 3.3. Разширяване на междурегионалното, трансграничното и транснационалното сътрудничество	0,00	0,00%	142,50	1,92%	7 272,50	98,08%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	7 415,00	1,22%
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 4: Опазване на околната среда и енергийна ефективност	7 351,18	4,60%	44 816,44	28,06%	91 830,18	57,49%	11 781,04	7,38%	3 951,16	2,47%	**159 730,00**	**26,23%**
Приоритет 4.1. Опазване и ефективност на екологичните ресурси	7 351,18	6,74%	39 135,55	35,88%	62 595,27	57,38%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	109 082,00	17,92%
Приоритет 4.2. Подобряване на енергийната ефективност чрез изграждане на модерна енергийна инфраструктура и намаляване на енергийната зависимост	0,00	0,00%	5 680,89	11,22%	29 234,92	57,72%	11 781,04	23,26%	3 951,16	7,80%	50 648,00	8,32%

Източник: Собствени изчисления

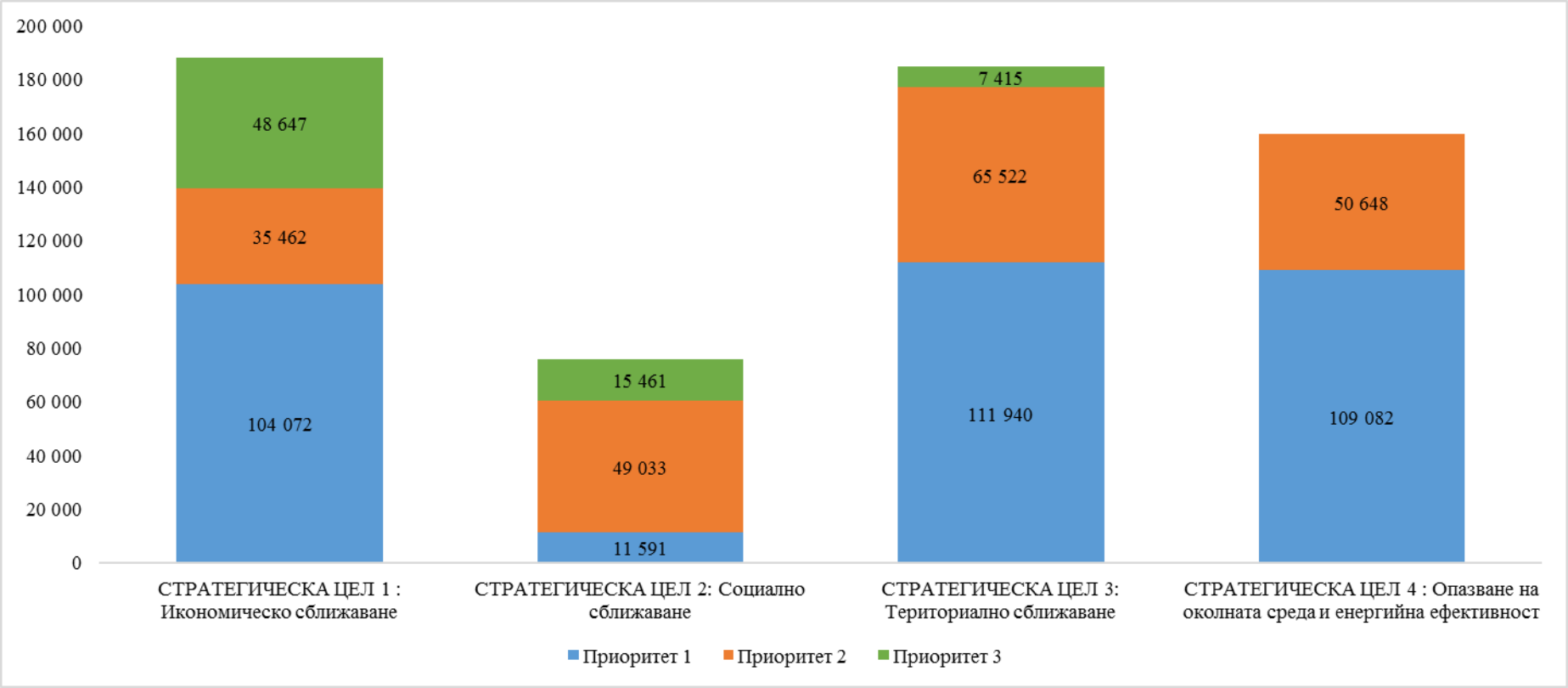
Фигура 4.1. Визуализация на разпределението на индикативния бюджет по стратегически цели в % (ляво)и в хил. лв. (дясно)

Източник: Собствени изчисления

На следващата фигура е представена визуализация на разпределението на бюджета по приоритети и стратегически цели.

Фигура 4.2. Визуализация на разпределението на индикативния бюджет по стратегически цели и приоритети в хил. лв.

Източник: Собствени изчисления

Основната част от прогнозирания бюджет по **Стратегическа цел 1.** „Икономическо сближаване във вътрешнорегионален, национален и европейски план чрез развитие на собствения потенциал на област Русе и използването на европейски механизми за

икономическо сближаване“ е планирана по първия приоритет на целта за - **Приоритет 1.1.** „Подкрепа за повишаване конкурентоспособността на малкия и средния бизнес и развитие на икономика, основана на знанието, иновациите и новите технологии“, следван от **Приоритет 1.3.** „Насърчаване развитието на селскостопанския, горския и рибарския сектори в областта и диверсификация на икономическите дейности в по-малките населени места с наличен потенциал за това чрез въвеждане на алтернативни производства и услуги“ и **Приоритет 1.2.** „Опазване и развитие потенциала на природните дадености и културно-историческото наследство в областта за насърчаване и укрепване на туристически сектор в нея.“

По **Стратегическа цел 2.** „Социално сближаване чрез преодоляване на междурегионалните и вътрешнорегионални различия в социалната сфера, ограничаване на риска от социална изолация и създаване на условия за развитие и реализация на човешкия капитал“ основният бюджет е планиран по **Приоритет 2.2.** „Устойчив и приобщаващ растеж на човешкия капитал в областта чрез подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални и културни услуги и развитие на спорта“ следван от **Приоритет 2.3.** „Развитие на административния капацитет на регионалните и местни власти в областта и усъвършенстване управлението на регионалното развитие“ и **Приоритет 2.1.** „Изграждане на устойчив и развит пазар на труда“.

По **Стратегическа цел 3.** „Териториално сближаване чрез балансирано, интегрирано и устойчиво развитие на транспортната и комуникационна инфраструктура в областта, подобряване на селищната среда и интензифициране на междурегионалното, трансграничното и транснационално сътрудничество“ най-голям ресурс е прогнозиран по **Приоритет 3.1.** „Развитие на транспортната и комуникационна инфраструктура в областта и прилежащите й съоръжения“, следван от **Приоритет 3.2.** „Интегрирано устойчиво градско развитие и укрепване на полицентричната мрежа от селища в областта“ и **Приоритет 3.3.** „Разширяване на междурегионалното, трансграничното и транснационалното сътрудничество“.

По **Стратегическа цел 4**. „Опазване на околната среда и енергийна ефективност“ е планиран най-висок ресурс по **Приоритет 4.1.** „Опазване и ефективност на екологичните ресурси“ следван от **Приоритет 4.2.** „Подобряване на енергийната ефективност чрез изграждане на модерна енергийна инфраструктура и намаляване на енергийната зависимост“.

5. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ НА РАЙОНИТЕ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНА ПОДКРЕПА

Обхватът на районите за целенасочена подкрепа (РЦП) в рамките на област Русе, която е административно-териториална единица от ниво 3 е регламентиран в чл. 5 и чл. 6 на Закона за регионалното развитие на Р. България. Понятието за „район за целенасочена подкрепа“ е изменено в ДВ, бр. 15 от 2016 г. Съгласно новите разпоредби районите за целенасочена подкрепа обхващат територията на една или повече съседни общини с неблагоприятни социално-икономически, демографски и географски характеристики. Обособените райони за целенасочена подкрепа са териториална основа за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешнорегионалните различия в степента на развитие на отделните общини и за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие. Териториалният обхват на районите за целенасочена подкрепа се определя, като се отчитат категориите на общините по реда на Закона за административно-териториалното устройство на Република България и техните географски характеристики по данни на Българската академия на науките. Териториалният обхват на районите за целенасочена подкрепа се определя в областните стратегии за развитие.

В териториалния обхват на район за целенасочена подкрепа се включват:

1. общините от четвърта и пета категория;

2. общините от втора и трета категория при наличието на някоя от следните географски характеристики:

а) най-малко 50 на сто от територията на общината е в планински район;

б) най-малко 50 на сто от територията на общината е в полупланински район;

в) територията на общината е в пограничен район.

Съгласно посочените определения в допълнителните разпоредби на закона, "планински район" е територия във височинния пояс с долна граница 700 м. надморска височина, "полупланински район" е територия във височинния пояс с долна граница 500 м. и горна граница под 700 м. надморска височина и наклон на склона най-малко 8 градуса или територия под 500 м. надморска височина и наклон на склона най-малко 8 градуса, локална амплитуда на релефа най-малко 100 м. или климатичен контраст, равен или над 35 на сто; "пограничен район" обхваща административни единици от

ниво община, за чиито територии се отчита съвпадение на част от административните им граници с държавната граница.

В тази връзка е променен териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа в областта и е представен по-долу в табличен вид спрямо изискуемите критерии в закона.

Таблица 5.1. Райони за целенасочена подкрепа в област Русе

№	Община	Категория община по ЗАТУРБ	Район за целенасочена подкрепа - критерии			
			1. Общините от четвърта и пета категория	2. Общините от втора и трета категория при наличието на някоя от следните географски характеристики		
				най-малко 50% от територията на общината е в планински район	най-малко 50 % от територията на общината е в полупланинск и район	територията на общината е в пограничен район
1	Община Борово	4				
2	Община Бяла	3				
3	Община Ветово	4				
4	Община Две могили	4				
5	Община Иваново	4				
6	Община Русе	1				
7	Община Сливо поле	4				
8	Община Ценово	5				

показател, по който не се налага целенасочена подкрепа
показател, по който се налага целенасочена подкрепа
Източник: Собствени изследвания

По отношение на **първия критерий** за район за целенасочена подкрепа - да бъде община от четвърта и пета категория по ЗАТУРБ - в област Русе на този критерий отговарят общините: **Борово, Ветово, Две могили, Иваново, Сливо поле и Ценово.**

По отношение на втория критерий за район за целенасочена подкрепа - да се включват общини от втора и трета категория при наличието на някоя от следните географски характеристики: най-малко 50 на сто от територията на общината е в планински район или най-малко 50 на сто от територията на общината е в полупланински район или територията на общината е в пограничен район нито една община от област Русе не попада в тази категория. Единствено община Бяла е от трета

категория, но релефът на общината като цяло е предимно равнинен на запад и хълмист в централната и източната част. В крайните югоизточни райони на общината се простират най-западните разклонения на Поповските височини. В тях, на североизток от село Лом Черковна, на границата с община Попово се намира максималната височина на община Бяла и на цялата Русенска област – 430,4 m. Западно от село Ботров, в коритото на река Янтра, е най-ниската ѝ точка – 28 m н.в.

6. МЕРКИ И СРЕДСТВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИ В РАЙОНИТЕ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНА ПОДКРЕПА

До началото на 2017 г. в страната не е приета програма за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа за периода до 2020 г. През 2016 г. е предложена за обсъждане „Целенасочена инвестиционна програма (ЦИП) в подкрепа на развитието на Северозападна България, Родопите, Странджа-Сакар, пограничните, планинските и полупланинските слабо развити райони“. ЦИП е фокусирана върху най-изостаналите в социално-икономическото си развитие и необлагодетелствани територии. Основната цел е: преодоляване на икономическата изостаналост, привличане на инвестиции и повишаване на заетостта на населението в тези райони. Програмата е разработена във връзка с чл. 5, ал. 3 на Закона за регионалното развитие, съгласно който „Обособените райони за целенасочена подкрепа са териториална основа за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешно регионалните различия в степента на развитие на отделните общини и за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие”. Разработеният проект на ЦИП условно е съвкупност от 4 подпрограми, обхващащи географски райони, характеризиращи се със специфични проблеми и значими потребности, както и специфични ресурси и потенциал за развитие. В проекта на ЦИП 4 – други слабо развити планински, полупланински и гранични райони попадат общините Борово, Иваново и Сливо поле, като общини с контакт по северната граница на страната. Другите гранични общини – Русе и Ценово не са включени, тъй като не отговарят на определените по програмата критерии: относителен дял на собствени приходи спрямо средно за страната; средна брутна годишна работна заплата на наетите лица по трудово или служебно правоотношение - средно за периода 2011-2013 г. - спрямо средната за страната за периода; нетни приходи от продажби на жител - средно за периода 2010-2012 г. - спрямо средното за страната за периода; равнище на безработица - средногодишно и средно за периода

2011-2013 г. - спрямо средното за страната за периода. Останалите три общини – Бяла, Ветово и Две могили не попадат в обхвата на програмата.

Във връзка с нормативната промяна на районите за целенасочена подкрепа в ЗРР и определеният обхват съгласно настоящата стратегия следва ЦИП да се измени и да се предвидят реални мерки и средства за целенасочено подпомагане от държавата. Към момента липсват и механизми за приоритизиране на проекти, подадени от общини, посочени като райони за целенасочена подкрепа, в рамките на критериите за оценка по проекти по Оперативните програми. Такива механизми са посочени единствено за общините и предприятията от Северозападен район. Необходима е национална програма, която да регламентира и финансира районите за целенасочена подкрепа.

Всички общини, които попадат в критериите за район за целенасочена подкрепа, са „селски райони“ и мерките, за които е необходимо да се насочи вниманието са свързани с Програмата за развитие на селските райони.

В тази връзка, основни мерки на ОСР Русе са следните:

1. **Мярка „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“**

По нея могат да се развиват проекти за следните допустими за подпомагане дейности по подмярката:

- Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, улици, тротоари, и съоръженията и принадлежностите към тях;
- Изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения в агломерации с под 2 000 е. ж. в селските райони; инвестиции за доизграждане, без ново строителство на канализационната мрежа (в т.ч. и съоръжения за пречистване на отпадъчни води) в агломерации с под 2 000 е. ж. в селските райони;
- Изграждане и/или обновяване на площи, за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществени потребности от общинско значение;
- Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на социална инфраструктура за предоставяне на услуги, които не са част от процеса на деинституционализация на деца или възрастни, включително транспортни средства;

- Реконструкция и/или ремонт на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност;
- Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура;
- Изграждане, реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот, вкл. мобилни такива, вкл. и дейности по вертикалната планировка и подобряване на прилежащите пространства;
- Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура с местно значение в селските райони.

Техническа готовност имат следните идентифицирани от общините проекти:

Община Борово

- „Рехабилитация на участъци от общински пътища RSE 1001 и RSE 2002 в община Борово“;
- „Реконструкция на улици в община Борово“;
- “Реконструкция и рехабилитация на водопроводната мрежа на гр. Борово, с цел подобряване качеството на предоставената услуга и намаляване загубите на вода“.

Община Две могили

- „Рехабилитация и реконструкция на участъци от общински пътища: RSE 1082, TGV 1137, RSE 2004, в Община Две могили“;
- „Реконструкция на улици в Община Две могили, област Русе“;
- „Реконструкция, модернизация, оборудване и обзавеждане на образователната инфраструктура в Община Две могили - ОУ „Христо Ботев“ с. Баниска, Община Две могили, област Русе“.

Община Иваново

- „Реконструкция и рехабилитация на общински пътища: RSE 2107 /II-52, Пиргово – Мечка/ - Иваново - /III-501/ от км 5+300 до км 9+100, RSE 1101 /III-202, Русе-

Щръклево/-Красен-/III-501/от км 5+500 до км 8+800 и RSE2100 /I-2, Русе-Писанец/-Щръклево-/RSE1108/ /II-2/, от км 0+000 до км 4+000";

- „Реконструкция на компрометирани участъци от уличната водопроводна мрежа в с. Сваленик и с. Пиргово, Община Иваново".

Община Сливо поле

- „Реконструкция на водопроводна мрежа в с. Голямо Враново и с. Юделинк, общ. Сливо поле";
- „Реконструкция и рехабилитация на общински път RSE3187 / RSE1173, Малко Враново – Голямо Враново / Голямо Враново - / II-21 / с приблизителна дължина от 4251 метра, общински път RSE 3174 / RSE1171, Сливо поле – Пристанище Ряхово / Ряхово – гробищен парк/ с приблизителна дължина от 1300 метра, общински път RSE 3196 /II-21, Русе - Бръшлен/ Сливо поле - Гробищен парк с приблизителна дължина от 1250 м. и общински път RSE 2170/III-2102, Борисово - Юпер/ Черешово - Граница общ. Сливо поле - Кубрат/ - Сеслав - /II -23/ приблизителна дължина от 2800 м";
- „Реконструкция и рехабилитация на улици и тротоари в гр. Сливо поле, с. Юделник и с. Голямо Враново, Община Сливо поле с приблизителна обща дължина на всички участъци от 3553 метра".

Община Ценово

- „Основен ремонт на сграда с цел създаване на съвремени условия за съхранение и атрактивно експониране на местното природно и културно наследство в обществена колекция в с. Новград, община Ценово, област Русе";
- „Реконструкция и рехабилитация на съществуващи улици и тротоари, съоръжения и принадлежностите към тях в с. Ценово, с. Долна Студена, с. Белцов, с. Беляново, с. Кривина, с. Пиперково, с. Новград, с. Караманово и с. Джулюница, община Ценово, област Русе";
- „Рехабилитация и реконструкция на път RSE1211 /II-54/ Ценово – Белцов – Кривина – Пристанище Кривина";
- „Рехабилитация и реконструкция на сградата на Народно читалище „Христо Ботев – 1898 г." с. Ценово".

2. Мярка „Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдих, туристическа инфраструктура“

Тук се включват дейности за :

- Изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на туристически информационни центрове;
- Изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на посетителските центрове за представяне и експониране на местното природно и културно наследство;
- Изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на центровете за изкуство и занаяти с туристическа цел;
- Изграждане, реконструкция, ремонт и закупуване на съоръжения за туристически атракции, които са свързани с местното природно, културно и/или историческо наследство и предоставящи услуги с познавателна или образователна цел;
- Изграждане, реконструкция, ремонт и закупуване на съоръжения за туристическа инфраструктура (информационни табели и пътепоказатели за туристическите места и маршрути, съоръжения за безопасност, велоалеи и туристически пътеки).

3. Мярка „Инвестиции в технологии за лесовъдство и в преработката, мобилизирането и търговията на горски продукти“

Тук се включват материални инвестиции в преработка и маркетинг на горски продукти, разходи за инвестиции в подобряване на икономическата стойност на горите и разходи за закупуване на земя, когато са пряко свързани с изпълнението на проекта.

4. Мярка „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“

Тук се включват дейности за подпомагане за инвестиции в неземеделски дейности, които са насочени към: развитие на туризъм (изграждане и обновяване на туристически обекти и развитие на туристически услуги); производство или продажба на продукти, които не са включени в Приложение 1 от Договора за функциониране на ЕС (независимо от вложените продукти и материали); развитие на услуги във всички сектори (например: грижи за деца, възрастни хора, хора с увреждания, здравни услуги,

счетоводство и одиторски услуги, ветеринарни дейности и услуги базирани на ИТ и др.); производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствено потребление; развитие на занаяти (включително предоставяне на услуги, свързани с участието на посетители в занаятчийски дейности) и други неземеделски дейности.

7. НАСОКИ И МЕРКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИАЛНОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Мерките за развитие на териториалното сътрудничество са посочени в Приоритет 3.3. Разширяване на междурегионалното, трансграничното и транснационалното сътрудничество на ОСР Русе 2014-2020 към 2 специфични цели:

- Специфична цел 3.3.1. Подкрепа на партньорството за постигане на устойчив и надграждащ ефект в трансграничното и транснационално сътрудничество:

- Мярка 3.3.1.1. Изпълнение на съвместни проекти за подпомагане на трансграничното сътрудничество във всички отрасли на икономиката, в т.ч. разработване и кандидатстване с общи проекти;
- Мярка 3.3.1.2. Засилване на взаимната обвързаност в Еврорегион Русе – Гюргево;
- Мярка 3.3.1.3. Организиране на общи действия за осигуряване трансгранична заетост.

- Специфична цел 3.3.2. Стимулиране на заинтересованите страни в междурегионално и трансгранично и транснационално сътрудничество за реализиране целите на Дунавската стратегия чрез мярка 3.3.2.1. Реализация на устойчиви партньорски инициативи по река Дунав и с други региони в Европа.

Основните финансиращи транснационални програми се очертава на бъдат: Интеррег V-A Румъния-България 2014-2020 и Програма Дунав 2014-2020.

Програма Interreg V – A Румъния-България е програма, финансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР). Целта на програмата е да се развие граничната зона между двете страни чрез финансиране на съвместни проекти.

Общият бюджет на програмата е 258.504.126 евро (от които 215.745.513 евро от ЕФРР).

Проектите са финансирани: 85% от ЕФРР, 13% национално съфинансиране (Румъния и България) и 2% собствено участие.

Средствата са разпределени в 6 направления (приоритетни оси):

1. Добре свързан регион (96,450,936 евро)
2. Зелен регион (63,454,564 евро)
3. Безопасен регион (48,225,468 евро)
4. Квалифициран и приобщаващ регион (17,767,279 евро)
5. Ефикасен регион (12,690,913)

Interreg
EUROPEAN UNION
Danube Transnational Programme

Програмата за транснационално сътрудничество „Дунав 2014-2020“ е финансов инструмент за насърчаване и иницииране на проектни идеиq свързани с преодоляване на общите предизвикателства и нужди в специфични направления, които да постигнат реална полза за хората и да изградят ефективни връзки между властите и организациите в Дунавския регион.

Регионите, които програмата обхваща са на територията на 9 държави-членки на ЕС: Австрия, България, Чехия, Германия (федерални провинции Бавария и Баден-Вюртемберг), Хърватия, Унгария, Румъния, Словения и Словакия и 3 държави кандидат-членки: Босна и Херцеговина, Сърбия и Черна гора. Молдова и четири области от Украйна (Закарпатска, Ивано-Франковска, Одеска и Черновицка област) също могат да участват в програмата с финансиране от страна на Европейския инструмент за съседство.

Общият размер на средствата възлиза на 262 989 839 евро, осигурени от ЕФРР, Инструмента за предприсъединителна помощ и национално съфинансиране. Предвижда се и финансиране от Европейския инструмент за съседство.

Програма „Дунав“ има четири приоритетни оси:

1. Иновативен и социално ангажиран Дунавски регион,
2. Околна среда и културно ангажиран Дунавски регион,
3. Подобрена свързаност на Дунавския регион и
4. Добре управляван Дунавски регион.

8. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА

С оглед проследяването на напредъка в изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Русе, както и отчитането на резултатите и ефекта от това изпълнение, е необходимо проектиране на система от индикатори за наблюдение и оценка. Те са идентифицирани в стратегическата рамка на документа и включват критерии за съответствие със заложените стратегически цели, приоритети и специфични цели за развитието на областта.

Основната цел на системата от индикатори е да се създаде надежден механизъм за наблюдение, отчетност и оценка на резултатите от изпълнението на стратегията. По-конкретните цели на тази система са:

- да дава възможност за проследяване степента на постигане на целите на стратегията;
- да оценява степента на изпълнение на конкретните мерки, включени в стратегията;
- да оценява степента на въздействие на стратегията;
- да се оценят връзките между целите на стратегията и заложените в нея мерки.

Във връзка с отчетени трудности в Междинната оценка при отчитането на предложените индикатори, този документ представя актуализация на индикаторите за оценка на програмата. Мотивите за актуализация са посочени в Доклада за междинната оценка и са породени от факта, че някои индикатори не могат да се измерят в този вид

или че не се поддържат за ниво област, а само за регион или страна (например голяма част от индикаторите, измерващи глобалните екологични цели).

В таблицата по-долу са представени рамковите индикатори за наблюдение в техните изходни и целеви стойности, съответно за България, Северен централен район и област Русе.

Таблица 8.1. Рамкови индикатори за наблюдение

№	Рамкови индикатори за наблюдение	Изходни стойности – 2011 г.	Целеви стойности - 2020 г.	Достигната стойност 2015 г./ 2014 г.
	Ключови индикатори			
1	БВП/човек - лева - 2010 г.	6 646	9 100	9 912
2	Дял на БВП на човек от средната стойност на ЕС 28 - 2009 г.	16%	38%	18%
3	Безработица - 2011 г.	11,6%	8%	9%
4	Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години - 2011 г.	51,00%	54%	65,9%
5	Общ доход средно на лице от домакинство в лв. - 2011 г.	4 071	4 800	5 588
	Стратегия „Европа 2020“			
1	Заетост на населението на възраст 15-64 г. - % 2011 г.	58,00%	72%	60%
2	Инвестиции в научно-изследователска и развойна дейност (НИРД) - % от БВП, 2010 г.	0,10%	0,80%	0,27%
3	Дял на висшистите на 30-34 г. - %, 2010 г.	няма данни	34%	24,40%

Източници: НСИ (Справка ТСБ – Север, http://www.nsi.bg/)

В таблицата по-долу са представени специфичните индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ОСР на област Русе.

Таблица 8.2. Специфични индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ОСР на област Русе

№	Специфични индикатори	Целеви стойности 2020 г.	Достигнати стойности за 2015/2016 г.	% Изпълнение
Стратегическа цел 1. Икономическо сближаване във вътрешнорегионален, национален и европейски план чрез развитие на собствения потенциал на област Русе и използването на европейски механизми				
1	Приходи от дейността на МСП – млн. лв.	4 000	4 402	110%
2	Нарастване на преките инвестиции в ДМА в областта – хил. лв. = Разходи за придобиване на ДМА	252 918	500 056	198%
3	Реализирани приходи от нощувки в средствата за подслон и местата за настаняване в млн. лв. (2011 г.)	6	4,62	77%
4	Реализирани приходи от посещения на музеи в областта – хил. лв.	1 615,64	584	36%
5	Брой заети в туризма и ресторантьорството	1 780	2 524	142%
6	Приходи от селскостопанска и риболовна дейност – млн. лв.	120	506	422%
7	Увеличение в горските масиви - залесени бързо растящи горски видове - дка	751 567	289 940	39%
Стратегическа цел 2. Социално сближаване чрез преодоляване на междурегионалните и вътрешнорегионалните различия в социалната сфера, ограничаване на риска от социална изолация и създаване на условия за развитие и реализация на човешкия капитал				
1	Относителен дял на населението в трудоспособна възраст - % (2011 г.)	58%	60,20%	104%
2	Дял на висшистите на 30-34 г. - %	34,00%	24,40%	72%
3	**Безработни лица, преминали курсове за квалификация/преквалификация, подкрепени от АЗ или ЕС към средногодишен брой на безработните лица в %***	**10%**	**5,4%**	**Неприложимо**
Стратегическа цел 3. Териториално сближаване чрез балансирано, интегрирано и устойчиво развитие на транспортната и комуникационната инфраструктура в областта, подобряване на селищната среда и интензифициране на междурегионалното, трансграничното и транснационалното сътрудничество				
1	Население с подобрен транспортен достъп (%)	25%	100%	400%
2	Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет, вкл. и широколентова връзка от общото за страната в % (2011 г.)	0,70	60,9	8 700%
3	Увеличение на товаропотока в областта – млн. т.	42 889	няма данни	
4	Дял на населението, обхванато от интегрирани мерки за възстановяване и развитие на части от градовете - %	0,15	72%	Над 100%

№	Специфични индикатори	Целеви стойности 2020 г.	Достигнати стойности за 2015/2016 г.	% Изпълнение
5	**Дял на населението с подобрена транспортна и комуникационна свързаност (Население на населените места с осъществени мерки за подобряване на транспортната и комуникационна свързаност/ общ брой на населението от всички населените места)**	**90%**	**няма данни**	**Неприложимо**
6	Брой реализирани проекти по ОП	300	307	101%
7	Дял от населението обхванато от стратегии за интегрирано местно развитие на групи общини - %	0,1	0	0%
8	Брой инициативи за ПЧП между общини и бизнес с цел предоставяне на основни услуги за населението – млн. лв.	14	няма данни	
9	Брой на интегрирани стратегически планови документи за съвместно управление и развитие на граничните територии	2	0	0%
10	Брой реализирани трансгранични и транснационални проекти, фокусирани в приоритетните за ЕС направления - иновации, наука, климатична сигурност и ефективно използване на ресурсите	10	4	40%
Стратегическа цел 4. Опазване на околната среда и енергийна ефективност				
1	Относителен дял от населението, обслужвано от СПСОВ - %	40%	54,76%	137%
2	Намаляване на загубите по водопреносната мрежа - %	50%	41,67%	83%
3	Дял от населението с режим на водоподаване - %	1,00%	1,99%	
4	Дял от населението, обхванато от системи за повторно използване на отпадъците и изгаряне / компостиране на биологичните отпадъци - %	0,25	0	0%
5	**Население, свързано с обществена канализация, общо**	**72%**	**68,1%**	**Неприложимо**
6	**Наличност на дълготрайни материални активи с екологично предназначение в хил. лв.**	**200 000**	**144 221**	**Неприложимо**
7	**Брой обществени сгради с изпълнени мерки за енергийна ефективност**	**20**	**8**	**Неприложимо**
8	**Брой жилищни сгради с изпълнени мерки за енергийна ефективност**	**20**	**0**	**Неприложимо**

***Индикаторите с удебелен шрифт са нови и/или променени в ОСР Русе 2014-2020 г. и до момента не е било проследявано изпълнението по тях.**

9. НАСОКИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ЦЕЛИТЕ И ПРИОРИТЕТИТЕ НА ОБЩИНСКИТЕ ПЛАНОВЕ ЗА РАЗВИТИЕ

Изведените промени в настоящия документ за актуализация на ОСР Русе 2014-2020 г. в част стратегическа рамка не предполагат изменения на целите и приоритетите на общинските планове за развитие.

Във връзка с идентифицирани проблеми при отчитането на изпълнението на ОПР при някои общини е необходима актуализация на стратегическата рамка по посока на премахване на мерки и дейности, които се повтарят в други цели и приоритети с оглед избягване на двойното отчитане на едни и същи проекти по няколко приоритета.

По отношение на индикаторите за резултат и въздействие е необходимо системата от индикатори да бъде прецизирана и да се включват единствено измерими индикатори, който се поддържат на ниво община и за тях може лесно да се добие информация от достоверен източник.

Голяма част от ОПР на общините от област Русе са с надценен бюджет и могат да се предприемат действия по прецизиране на индикативния бюджет.

10. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ ЗА ПРИЛАГАНЕ ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ

При разработването и изпълнението на областната стратегия за развитие са осигурени необходимите предпоставки за прилагане на принципа за партньорство, осигуряване на информация и публичност за предприетите действия от областната администрация и постигнатите резултати по изготвянето на стратегическия за областта документ.

Допълнителни мерките и действията за прилагане на принципа за партньорство, осигуряване на информация и публичност предвиждат:

- информиране по подходящ начин на обществеността и заинтересованите страни за цялостния процес на изпълнение и оценка на Областната стратегия за развитие през периода 2014-2020 г.;
- въвеждане на нови комуникационните канали (Информационен бюлетин, информационни дни и др.) и формулиране на посланията за предоставяне на обществена информация относно необходимостта, характера и целите на

планираните действия, потенциалните ползи, резултатите и въздействието от прилагането на стратегията;

- разработване на механизъм за консултиране в хода на изпълнение на стратегията чрез организиране на публични дискусии, кръгли маси и други форми, в т.ч. чрез интернет и социалните мрежи;
- публикуване на информация за постигнатия напредък по изпълнението на стратегията и осигуряване на публичен достъп до резултатите.

Целите, които се поставят при прилагането на принципа на партньорство и прозрачност, са насочени към подобряване качеството на стратегическия документ и ефективността на неговото изпълнение. По-добрата информационна среда и публичността при реализацията на мерките, предвидени в стратегията, ще създадат обективни предпоставки и условия за привличане и ефективно използване на повече вътрешни и външни ресурси, вкл. средства от фондовете на ЕС за развитие на областта.

Ключова роля за осигуряването на информация и публичност на Областната стратегия за развитие, както и на документите, свързани с действията на съответните органи по нейното изработване, съгласуване, актуализиране, осигуряване на необходимите ресурси и изпълнение има областният управител. Специализираните звена на областната администрация подпомагат областния управител при изпълнение на посочените функции и отговорности. Областният съвет за развитие на област Русе също гарантира прилагането на принципа на партньорство, публичност и прозрачност във връзка с изпълнението на стратегията и ще оказва съдействие за мобилизиране на административния капацитет и ресурсите на местно ниво.

Междинната оценка и актуализацията на ОСР Русе 2014-2020 г. следва да бъдат публикувани на интернет страницата на областната администрация и на Портала за обществени консултации на Министерски съвет – www.strategy.bg.

За осигуряване на информация и публичност при изпълнението на Областната стратегия за развитие бе изготвен междинен, ще бъде изготвен и окончателен доклад в съответствие с изискванията за тяхното съдържание, определени в нормативната уредба за регионалното развитие.

Финансовите ресурси за осигуряване на информация и публичност на стратегията се планират в рамките на бюджета на областната администрация за съответната година.

По решение на Областния съвет за развитие може да бъде създадено Звено за мониторинг на изпълнението на Областната стратегия за развитие, което ще има и функции по осигуряване на информация и публичност за резултатите от изпълнението на стратегията. Звеното следва да бъде ръководено от заместник-областен управител, а членове да бъдат: представител на Областна администрация - Русе, представител на общините, по един представител на икономическите и на социалните партньори в областта, представител на гражданските организации.

11. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Очакванията от Областната стратегия за развитие на област Русе в периода 2014-2020 г. са свързани с намаляване на социалните, икономическите и пространствените дисбаланси в развитието, както на областта, така и в обхвата на СЦР, които са обект на анализи, прогнози и стратегически предложения в поредица от документи за регионално развитие и пространствено планиране.

Постигането на предложените стратегически и специфични цели и приоритети ще има положително въздействие върху конкурентоспособността на бизнес средата и на работната ръка, предоставяйки по-добри условия за бизнес, за интеграция между наука, образование и иновации, за по-добър и отворен достъп до центрове на растеж и до нови пазари и за по-голяма свобода и мобилност в професионалната реализация.

Всичко това, заедно с предложените специфични мерки за социално приобщаване, ще рефлектира в намаляване на социалните дисбаланси и напрежения в областта, чрез повишаване достъпността и качеството на услугите в сферата на образованието, здравеопазването, културата и социалното подпомагане, чрез стимулиране на потенциала на общностите и повишаване на грижата за онези, които са в уязвимо положение.

Положителните въздействия върху околната среда, биоразнообразието и ландшафта ще се проявят в резултат от заложените идеи за намаляване на енергийните зависимости и повишаване на енергийната ефективност, за увеличаване на дела на ВЕИ, за намаляване използването на нови материали и поощряване на рециклирането (4R), за подобряване управлението на защитените територии и повишаване загрижеността за характера и идентичността на природните и антропогенни ландшафти.

12. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

Абревиатура	Значение
АЗ	Агенция по заетостта
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ДБТ	Дирекция „Бюро по труда”
ЕЗФРСР	Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСИФ	Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФМДР	Европейския фонд за морско дело и рибарство
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗРР	Закона за регионалното развитие
ИА	Изпълнителна агенция
КФ	Кохезионен фонд
ИСУН/ ИСУН 2020	Информационна система за управление и наблюдение на средствата от Структурните инструменти на Европейския съюз
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МСП	Малки и средни предприятия
НК	Национална компания
НСИ	Национален статистически институт
ОДЗ	Областна дирекция „Земеделие”
ОП	Оперативна/и програма/и
ОПАК	Оперативна програма „Административен капацитет” 2007-2013 г.
ОПДУ	Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г.
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда” 2007-2013; 2014-2020 г.
ОПИК	Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност” 2014-2020
ОПНОИР	Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж” 2014-2020 г.
ОПР	Общински план за развитие
ОПРКБИ	Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” 2007-2013 г.
ОПРР	Оперативна програма „Регионално развитие” 2007-2013 г./ ”Региони в растеж” 2014-2020 г.
ОПРЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013 г.; 2014-2020 г.
ОСР	Областна стратегия за развитие
ОУ	Основно училище
ППЗРР	Правилник за прилагане на закона за регионално развитие
ПРСР	Програма за развитие на селските райони 2007-2013 г.; 2014-2020 г.
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води
ПЧП	Публично-частно партньорство
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
СОУ	Средно общообразователно училище

13. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТАБЛИЦИ, ФИГУРИ И КАРТИ

Таблици

Таблица 2.1.1. Брутна добавена стойност (БДС) по икономически сектори и брутен вътрешен продукт (БВП) 6

Таблица 2.1.2. Основни характеристики на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката на област Русе 7

Таблица 2.1.3. Относителен дял на предприятията според броя на заетите лица в тях от общия в област Русе в % 8

Таблица 2.1.4. Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи за област Русе в хил. лв. 8

Таблица 2.1.5. Произведена продукция на промишлени предприятия за 2015 г. в област Русе 9

Таблица 2.1.6. Показатели за НИРД в област Русе 11

Таблица 2.1.7. основни показатели за туризма в област Русе 14

Таблица 2.2.1. Средногодишно население в област Русе по общини 15

Таблица 2.2.2. Население под, във и над трудоспособна възраст по пол към 31.12. в област Русе 15

Таблица 2.2.3. Демографски процеси в област Русе 16

Таблица 2.2.4. Средногодишни данни за икономически активното население в област Русе (лица на 15 и повече навършени години) 17

Таблица 2.2.5. Средна брутна годишна заплата в област Русе 18

Таблица 2.2.6. Показатели за развитие на системата на образованието 19

Таблица 2.2.7. Показатели за развитие на системата на здравеопазването 20

Таблица 2.2.8. Показатели за развитие на културата 25

Таблица 2.3.1. Население и водни услуги в област Русе в % 27

Таблица 2.4.1. Показатели, свързани с околната среда 28

Таблица 4.1. Индикативна финансова таблица на ОСР Русе за периода 2017-2020 г. 32

Таблица 5.1. Райони за целенасочена подкрепа в област Русе 39

Таблица 8.1. Рамкови индикатори за наблюдение 48

Таблица 8.2. Специфични индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ОСР на област Русе 49

Фигури

Фигура 2.1.1. БВП на човек от населението за 2015 г. в лв. 6

Фигура 3.1. Стратегически цели и приоритети на ОСР Русе за периода 2017-2020 г. ... 30

Фигура 4.1. Визуализация на разпределението на индикативния бюджет по стратегически цели в % (ляво)и в хил. лв. (дясно)..... 35

Фигура 4.2. Визуализация на разпределението на индикативния бюджет по стратегически цели и приоритети в хил. лв..... 36

Карти

Карта 2.1.1. Регионална специализация на българските предприятия на средно високо и средно ниско технологични производства 12

Карта 2.1.2. Регионална специализация на българските предприятия на ниско технологични производства 13